

UNIVERSITATEA PEDAGOGICĂ DE STAT „ION CREANGĂ”
CHIȘINĂU
FACULTATEA DE FILOLOGIE ȘI ISTORIE
CATEDRA LIMBĂ ȘI COMUNICARE

LILIA GĂLUȘCĂ

LIMBA LATINĂ

suport de curs

Chișinău, 2020

Lucrarea este alcătuită în concordanță cu planul de studii pentru programul: ***Limba și literatura română*** a Universității Pedagogice de Stat Ion Creangă.

Prezentul suport este destinat studenților de la programul de studii Limba și Literatura română, re(calificare), organizat de Centrul Formare continuă. Materialul prevăzut de Curriculum la disciplina Limba Latină este structurat în 19 lecții, ce conțin teme din gramatica limbii latine, urmate de exerciții de consolidare a materiei și de traducere.

TEMA I

***Subiectul lecției: INTRODUCERE ÎN STUDIUL LIMBII LATINE.
DIN ISTORICUL LIMBII LATINE.
ELEMENTE DE FONETICĂ A LIMBII LATINE.
DIFTONGII LATINI. ACCENTUL***

Limba latină face parte din ramura italică a limbilor indo-europene. În prima jumătate a mileniului II î.e.n s-au așezat în Italia niște triburi, care vorbeau diferite limbi, aparținând ramurii italice a limbilor indo-europene. O parte din aceste triburi s-au așezat la sud de Timbru, de-a lungul țărmului mării, în vechea provincie Latium. Locuitorii din Latium s-au numit latini, iar limba lor - latină.

Limba latină literară se formează în cea de-a două jumătate a sec. III î.e.n și mai ales în sec. II. Limba latină din timpul acesta se numește latină arhaică. La baza ei stă dialectul orașului Roma. Limba latină literară ajunge la cea mai mare înflorire în sec. I î.e.n. Limba acestei perioade se numește latina clasică sau latina de aur. Ea se distinge prin bogăția sa lexicală, prin varietatea mijloacelor sintactice. Aceasta este limba operelor lui Cezar, Cicero, Virgiliu, Horațiu, Ovidiu. Anume această limbă se studiază în prezent în instituțiile medii și superioare.

În sec V e.n după căderea Imperiului Roman, limba latină începe să se dezvolte în diferite regiuni pe căi mai independente. Popoarele fostului Imperiu își dezvoltă limba latină mai departe. În așa fel pe baza limbii latine încep să se formeze limbi noi, care primesc denumirea de limbi romanice, după purtătorii limbii latine – romanii. În Italia ia naștere limba italiana, în Spania – cea spaniolă, în Portugalia – cea portugheză.

Limba latină vorbită, adică latina populară, se dezvoltă pe căi istorice diferite. În limba latină vorbită au loc, mai ales, începând cu sec. I-II al e.n. o serie de fenomene importante. Cel mai important este trecerea accentului muzical la cel dinamic.

Prin urmare, până la căderea Imperiului Roman limba latină literară și cea vorbită formau un tot unitar. Mai târziu limba latină literară încetează de a se mai dezvolta, în timp ce limba latină vorbită fiind în continuă întrebuințare, se dezvoltă mai departe pe alte căi. Limba latină cu timpul devine o limbă moartă. Ea se mai păstrează în curs de mai multe secole – în Evul Mediu și în epoca Renașterii și mai târziu – în calitate de limbă a scrisului, în documente oficiale, științifice, filosofice și în documentele bisericii catolice.

Reguli de pronunțare a literelor și a îmbinărilor de litere în limba latină

Vocale – a,e,i,o,u.

- Vocalele **a, o, u** se citesc și rostesc ca și cele românești: urtica- urzică, natura- natură, carbo –cărbune, purus- curat, gutta- picătură.
- **E** se rostește ca și românescul e: gemma- mugur, ren –rinichi, insectu- insectă, dens- dinte, nervus - nerv.
- **I** se rostește ca și românescul plin sau semivocală (cînd este urmat de o vocală): familia, iecur- ficat,

Diftongii latini

Ae se rostește ca un singur sunet e: aestas (estas) – vară, caecus – orb, praeparatum – preparat.

Oe se pronunță ca e: foetus – făt, poena – pedeapsă, coeruleus (ceruleus) – azuriu, albastru.

Au se este întotdeauna diftong, nu se rostește niciodată în hiat: au-gus-tus, audio, auris- ureche.

Consoanele

C se rostește ca *ci* înaintea vocalelor și diftongilor: cerasus – vișin, cervus – cerb, facies – față, cito – repede, cydonia – gutuie.

H se rostește ca o aspirație ușoară: herba – iarbă, homo – om.

L se rostește moale: mel – miere, animal – vietate, lupus, tilia- tei.

S între două vocale se rostește ca z, iar în celelalte cazuri ca s: rosa – trandafir, pisum – mazăre, dosis – doză, piscis – pește

X se rostește ca cs: cortex – scoarță, radix – rădăcină, nux – nuc, pix –smoală.

Y se utilizează doar în împrumuturile grecești și se pronunță *i*: oxygenum – oxigen, pyrolignosus- de lemn.

Îmbinări de litere

Qu se rostește cv: quercus – stejar, quinquie – cinci, aqua – apă.

Ngu urmat de o vocală se pronunță ngv: lingua – limbă, sanguis- sînge, unguentum – alifie, angulus- unghi, ungula – copită.

Su + a se rostește sva, su+e - sve, su +i sui, su+u – suu: suavis – plăcut, consuetudo – obișnuință, suus – al său.

Ti înaintea unei vocale se pronunță *ți*. Solutio – soluție, repetitio – repetiție, spatium – spațiu; îmbinările sti, xti + vocală se rostesc sti și xti: bestia – fiară, mixtio – amestec.

Îmbinările de litere din cuvintele de origine greacă

Ch se rostește h: concha – scoică, charta – hartă, schola – școală.

Ph se pronunță f: amphibia – amfibii, phisis – natură, philosophus – filosof.

Rh se rostește r: rhetor – orator,

Th se pronunță t: thea – ceai, theatrum – teatru, mentha- mintă, helianthus – floarea-soarelui.

Cantitatea silabei

Silabele în limba latină pot fi *lungi* sau *scurte*.

Silaba este lungă, dacă ea conține:

- un diftong: au-ris- ureche, cra-tae-gus – păducel;
- o vocală lungă, dotată, de regulă, cu un semn diacritic special (-): na-tu-ra,
- o vocală înaintea a două sau mai multe consoane și înaintea lui x și z: au-tum-nus - toamnă, o-ri-za – orez;

În restul cazurilor silaba este scurtă, și anume:

- silaba e scurtă, dacă vocala ei stă înaintea altei vocale sau înaintea lui h: so-lu-ti-o- soluție, fo-li-um – frunză,
- vocala ce stă înaintea îmbinărilor de consone b, c, d, g, p, t cu l sau r este scurtă: ver-te-bra – vertebră, ce-re-brum – creier;
- scurtimea vocalei o arată și semnul diacritic ($\checkmark$): pa-ni-cum –mei, vi-ri-dis, be-tu-la- mesteacăn, sac-cha-rum – zahăr.

Accentul în limba latină

Accentul în limba latină nu este unul dinamic, ci unul muzical. Locul accentului depinde de lungimea lungimea silabei și de poziția ei în cuvînt. Trebuie să reținem următoarele:

- Accentul nu cade niciodată pe ultima silabă. În cuvintele bisilabice accentul cade pe silaba inițială, indiferent de cantitatea acesteia: ce-ra, a-vis. Cuvintele monosilabice sînt accentuate: pes – picior, sol – soare.
- În cuvintele alcătuite din trei sau mai multe silabe accentul cade pe penultima silabă, dacă aceasta este lungă: a-ma-rus, ma-gis-ter, in-stru-men-tum.
- Accentul cade pe antepenultima silabă, dacă penultima este scurtă: mus-cu-lus, la-cri-ma, tri-fo-li-um – trifoi.
- Mai departe de antepenultima silabă accentul nu se deplasează.

EXERCIȚII:

1. Completați spațiile punctate:

- diftongii *ae* și *oe* se pronunță _____
- grupul *ph* se pronunță _____
- grupul *ti* urmat de vocală se pronunță _____, iar precedat de consoanele s, x, t se pronunță _____
- grupul *qu* se citește _____
- grupul *ngu* urmat de vocală se citește _____
- consoanele duble se pronunță _____
- h se aude _____ în pronunțare.

2. Stabiliți accentul următoarelor cuvinte:

* li-ben-ter   * pa-vi-men-tum   * gra-tus   * her-ba

3. Cum se traduc următoarele cuvinte:

* tempus –   * farina –   * panem –
 * oculus –   * dies –   * caelum –

4. Citiți cuvintele, pronunțînd corect diftongii:

Saepe – deseori, aetas – vîrstă, aestivus - de vară, autumnalis – toamnă, aequalis- egal, causa – cauză, cauda- coadă, aurum – aur, benzoe – smirnă, aloe – aloe, leucaemia – leucemie, aether – eter...

5. Citiți cuvintele, pronunțînd corect îmbinările de sunete: qu, ngu, su, ti, ph, th, rh, ch:

Aquosus- apos, liquidus – lichid, quantum –cînd, equus-cal, unguis-unghie, ungula – copită, scientia – știință, tertius- al treilea, substantia- substanță, articulatio-articulație, lectio- citire, araneus –păianjen, nasus – nas, arenosus –nisipos, picus- ciocănitore.

6. Accentuați corect cuvintele următoare:

Reptilia- reptile, robustus- puternic, abies – brad, betula- mesteacăn, castanea- castană, magnitudo – mărime, meridionalis –sudic, axungia –grăsime, centimetrum – centimetru, minimus –minimal, maximus –

Test grilă de evaluare formativă

1. **Limbile care au la bază limba latină se numesc:**
  - a). Limbi latine;
  - b). Limbi neolatine sau romanice;
  - c). Limbi germanice.

2. **Descendentele limbii latine provin din:**
  - a). Latina cultă sau scrisă;
  - b). Latina vulgară sau comună;

3. **Limbile descendente din latină sunt:**
  - a). Română, engleză, italiană, spaniolă, franceză;
  - b). Română, germană, italiană, spaniolă, franceză;
  - c). Română, portugheză, italiană, spaniolă, franceză;

4. **Aceste limbi au în comun:**
  - a). Fondul principal lexical și gramatica;
  - b). Numai fonetica și lexicul;
  - c). Numai sintaxa și morfologia.

5. **Procesul de transformare a daco-latinei în română s-a produs între secolele:**
  - a). Al V-lea și al X-lea p. Chr;
  - b). Al V-lea și al IX-lea p. Chr;
  - c). Al V-lea și al VIII-lea p. Chr;

6. **În limba latină sunt ... părți de vorbire, spre deosebire de limba română care are 10:**
  - a). 8;
  - b). 9;
  - c). 11.

7. **În limba latină, substantivul are și cazurile:**
  - a). Intuitiv și locativ;
  - b). Ablativ și intuitiv;
  - c). Ablativ și locativ.

8. **Modurile verbului care nu s-au păstrat din latină în română sunt:**
  - a). Imperativ și infinitiv;
  - b). Condițional-optativ și supin;
  - c). Conjunctiv și participiu.

9. **Scrive pentru fiecare dintre cuvintele de mai jos câte un neologism corespondent în limba română:**
  - a). Sanguis (sânge).....
  - b). Oculus (ochi).....
  - c). Pectus (piept).....
  - d). Digitus (deget).....
  - e). Filius (fiu).....
  - f). Caballus (cal).....
  - g). Dies (zi) .....
  - h). Noctes (noapte).....
  - i). Hiberna (iarnă).....
  - î). Autumnus (toamnă).....

TEMA II

Subiectul lecției: SUBSTANTIVUL ÎN LIMBA LATINĂ.

DECLINĂRILE SUBSTANTIVULUI. MODELE DE DECLINARE.

DECLINAREA I A SUBSTANTIVELOR

Declinarea substantivelor (I)

declinarea	Nominativ singular	Genitiv singular
I	-a	-ae
II	-us, -er, -ir, -um	-i
III	diferite	-is
IV	-us, -u	-us
V	-es	-ei

Declinarea substantivelor (II)

	Decl	I g. f	II g.m g.n	III g. m g. f, n	IV g.m g.n	V g. f
Sg.	N.	-a	-us, -er, -	Diferite	-us -u	-es
	G.	-ae	um	-is	-us	-ei
	D.	-ae	-i	-i	-ui	-ei
	Acc	-am	-o	-em. N	-um -u	-em
	V.	-a	-um	= N	= N	= N
	Abl.	-a	-e -um -o	-e	-u	-e
Pl.	N.	-ae	-i -a	-es -a	-us -ua	-es
	G.	arum	-orum	-um	-uum	-rum
	D.	-is	-is	-ibus	-ibus	-bus
	Acc	-as	-os -a	-es -a	-us -ua	-es
	V.	-ae	-i -a	-es -a	-us -ua	-es
	Abl.	-is	-is	-ibus	-ibus	-bus

DECLINAREA I A SUBSTANTIVELOR

Substantivele de declinarea I sînt de genul feminin și au N. sg. în **-a** și G. sg. în **-ae**.

Ex: *silva, silvae; lingua, linguae; schola, scholae; ripa, ripae.*

Tot de declinarea I sunt și unele substantive de genul masculin: *poeta, poetae; nauta, nautae; incola, incolae.*

Iată cum se declină substantivele de declinarea I de genul masculin și feminin:

Singularis

N. silv- **-a**
G. silv- **-ae**
D. silv- **-ae**

Pluralis

N. silv- **-ae**
G. silv- **-arum**
D. silv- **-is**

Acc. silv- **-am**
V. silv- **-a**
Abl silv- **-a**

Acc. silv- **-as**
V. silv- **-ae**
Abl silv- **-is**

Verbul „esse” . Praesens indicativi

sum	sumus
es	estis
est	sunt

EXERCITII:

1. Declinați următoarele substantive:

lingua, linguae;
schola, scholae;

ripa, ripa;
incola, incolae.

2. Citiți textul.

De Italia

Italia est terra Europae. Italia est patria linguae Latinae. In Italia est Roma. Roma magna est. Incolae Italiae sunt agricolae. Italia insulas habet. Incolae insularum Italiae plerumque sunt naute. Sicilia est pulchra insula Italiae. In ora Siciliae est Aetna.

Vocabular:

De (prep. cu Abl) - despre
sum, esse – a fi

terra, -ae – pământ , țară.
et – și

lingua, -ae – limbă
habet – a avea (are)

plerumque (adv.)- de cele
mai multe ori.

nauta, -ae – marinar, corăbier.

pulcher, - chra, -chrum – frumos
ora, -ae - țărm

Latinus, -a, -um - latin
in – în, pe.

magnus, -a, -um - mare
incola, -ae - locuitor

agricola, -ae - agricultor
scientia, -ae - știință

potentia, -ae - putere
historia, -ae - istorie

magistra, -ea – învățătoare

vita, -ae – viață.

3. Determinați în text substantive de declinarea I.

4. Traduceți textul.

5. Citiți și traduceți maximele:

- ✓ Scientia potentia est.
- ✓ Historia est magistra vitae.
- ✓ Barba crescit, caput nescit.

TEMA III

Subiectul lecției: DECLINAREA II A SUBSTANTIVELOR

De declinarea a II sunt substantivele de genul masculin care se termină la singular în -**us, -er, -ir**. și cele de genul neutru în -**um**. La genitiv singular toate substantivele de declinarea a II au terminația -**i**.

Exemple: *genul masculin*

lupus, -i.
hortus, -i - grădină
puer, pueri - copil
vir, -i - bărbat

genul neutru

scutum, -i - scut
bellum, -i - război
consilium, -i - sfat

Declinarea substantivelor:

Modelul I (substantive de genul masculin)

lupus, - i

	<i>Singularis</i>	<i>Pluralis</i>
N.	lup – us	lup – i
G.	lup – i	lup – orum
D.	lup - o	lup - is
Acc	lup - um	lup - os
V.	lup – e	lup - i
Abl	lup – o	lup - is

Modelul II (substantive de genul masculin)

puer, pueri, vir, viri

	<i>Singularis</i>	<i>Pluralis</i>
N.	puer	puer - i
G.	puer – i	puer - orum
D.	puer – o	puer - is
Acc	puer – um	puer - os
V.	puer	puer - i
Abl	puer - o	puer – is

Modelul III (substantive de genul neutru)

scutum, - i

	<i>Singularis</i>	<i>Pluralis</i>
N.	scut – um	scut - a
G.	scut – i	scut – orum
D.	scut – o	scut - is
Acc	scut – um	scut - a
V.	scut – um	scut - a
Abl	scut – o	scut – is

EXERCIȚII:

1. Declinați următoarele substantive:

hortus, -i, bellum, -i, consilium, -ii, vir, -i.

2. Citiți textul.

Neptunus et Mercurius

In numero deorum Grecorum et Romanorum Neptunus et Mercurius sunt. Neptunus, dominus Oceani et fluviorum, in Oceano habitat. Nautae Neptuno equos et tauros immolant. Mercurius, filius Maiaie, est nuntius deorum. Itaque modo in Olympo, modo in terra, modo apud inferos est. Mercurius deos astutia delectat.

Vocabular:

Neptunus, -i – zeul mării

Mercurius, -ii – zeul negoțului

populus, -i – popor

deus, -i – zeu

numerus, -i – număr

Graecus, -i – grec

Romanus, -i – roman

dominus, -i – stăpîn

Oceanus, -i – Ocean

fluvius, -ii – fluviu

habito, -are – a locui

equus, -i – cal

taurus, -i – taur

immolo, -are – a jertfi

filius, -ii – fiu

Maia, -ae – fiica lui Atlas,

Mama lui Mercur.

Nuntius, -ii – vestitor

itaque – așadar

modo – cînd

Olympus, -i – munte în nordul Greciei

apud – la

inferi, -orum pl. zeii de sub pămînt

astutia, -ae – viclenie

delecto, -are – a desfăta

inter – între

servus, -i – sclav, rob

nullus, -a, -um – nici unul, nici una.

amicitia, -ae – prietenie

otium, -ii – odihnă

post – după

negotium, -ii – muncă

per – prin

asper, -era, -erum – aspru, greu

ad – la

astrum, -i – stea

3. Determinați în text substantivele de declinarea II.

4. Traduceți textul.

5. Citiți și traduceți maximele:

- ✓ *Otium post negotium.*
- ✓ *Per aspera ad astra .*
- ✓ *Pacta sunt servanda .*
- ✓ *Verba volant, scripta manent.*

TEMA IV

Subiectul lecției: PRAESENS INDICATIVI ACTIVI

Infinitivus praesentis activi este format din tema infectului și sufixul infinitival **-re**.

I – conj	para – re – a pregăti
II - conj	mone – re – a îndemna
III – conj	duc –e- re - a duce
IV – conj	audi – re – a auzi

NB: La verbele de conjugarea a III între temă și terminația infinitivală intervine **- e** de legătură.

Praesens indicativi activi al verbelor celor patru conjugări se formează prin adăugarea terminațiilor personale la tema infectului.

Terminațiile personale:

	<i>Singularis</i>	<i>Pluralis</i>
I.	- o, -m	- mus
II.	- s	- tis
III:	- t	- nt.

Nota bene!

- La verbele de conjugarea I la persoana I, singular, terminația temei **- a** se contopește cu terminația personală **-o, în –o:** lauda + o dă laudo, narra + o dă narro.
- La verbele de conjugarea a III la persoana II și III sing, persoana I și II plural între tema verbului și terminația personală se adaugă vocala **- i**, iar la persoana III plural **- u** de legătură.
- La verbele de conjugarea a IV la persoana III plural între tema verbului și terminația personală se ivește **-u** de legătură.

Conjugarea I	Conjugarea II	Conjugarea III	Conjugarea IV
tema: para -	tema: mone -	tema: duc -	tema: audi -
par –o	mone – o	duc – o	audi -o
para –s	mone –s	duc -i -s	audi - s
para-t	mone –t	duc -i –t	audi - t
para-mus	mone – mus	duc –i –mus	audi - mus
para-tis	mone –tis	duc – i – tis	audi - tis
para-nt	mone - nt	duc – u – nt	audi - u - nt

EXERCITII:

6. Conjugăți la Praesens indicativi activi următoarele verbe:

Vinco, - ere, laboro, -are, scribo, - ere, scio, -ire (a ști).

7. Citiți textul.

Labor omnia vincit

1. Laboramus. 2. Bene laboratis. 3. Non semper bene laborat. 4. Cur male laboratis? 5. Bene laborare debemus. 6. Semper bene laborare debetis. 7. Latine legimus et scribimus. 8. Bene lego, sed male scribo. 9. Cur male scribo? 10. Bene discere debes. 11. Quid legis? 12. Saepe legitis et scribitis. 13. Bene discutit. 14. Male audiunt. 15. Qui bene audit, bene discit.

Vocabular:

Vinco, -ere – a birui, a învinge.

laboro, -are – a lucra, a munci.

bene- bine(adv)

non – nu

semper – totdeauna

cur? – de ce?

male - rău

debeo, -ere – a fi dator

lego, -ere – a citi

sed – dar

scribo, -ere – a scrie.

Latine (adv) - latinește

disco, -ere – a învăța

saepe - deseori

quid? – ce?

qui? – cine?

vivo, - ere – a trăi

milito, - are – a lupta

dum – cât timp

spiro, - are – a respira

spero, - are – a spera

8. Identificați în text verbele la timpul prezent și analizați-le după următorul următorul algoritm:

- verb, forma inițială
- conjugarea
- modul, timpul
- numărul
- persoana.

9. Traduceți.

10. Citiți și traduceți maximele:

- ✓ *Vivere militare est.*
- ✓ *Dum spiro, spero.*
- ✓ *Non scholae, sed vitae discimus.*

TEMA V

Subiectul lecției: ADJECTIVELE DE DECLINAREA I-II

Adjectivele de declinarea I și II au trei terminații: pentru genul masculin –us sau -er, pentru genul feminin -a, pentru genul neutru -um.

<i>G. m.</i>	<i>G. f.</i>	<i>G. n.</i>	
Magnus	magna	magnum	mare
Malus	mala	malum	rău
Altus	alta	altum	înalt
Bonus	bona	bonum	bun
Pulcher	pulchra	pulchrum	frumos
Liber	libera	liberum	liber

Notă: Adjectivele de genul feminin se declină ca substantivele de declinarea I, iar adjectivele de genul masculin și neutru se declină ca substantivele de declinarea a II.

	<i>Masculin</i>	<i>feminin</i>	<i>neutru</i>
		Singularis	
N.	magn-us	magn-a	magn-um
G.	magn – i	magn-ae	magn-i
D.	magn – o	magn-ae	magn-o
Acc.	magn-um	magn-am	magn-um
V.	magn-e	magn-a	magn-um
Abl.	magn-o	magn-a	magn-o
		Pluralis	
N.	magn -i	magn -ae	magn -a
G.	magn – orum	magn -arum	magn-orum
D.	magn -is	magn -is	magn-is
Acc.	magn -os	magn -as	magn-a
V.	magn -i	magn -ae	magn-a
Abl.	magn -is	magn -is	magn-is

Pronumele posesive

Meus, mea, meum – al meu, a mea.	Noster, nostra, nostrum
Tuus, tua, tuum,	Vester, vestra, vestrum
Suus, sua, suum	-

Notă: pronumele posesive în limba latină se comportă la fel ca și adjectivele de declinarea I-II.

EXERCITII:

1. Declinați două din adjectivele propuse:

Bonus, -a, -um - bun	Rarus, -a, -um - rar
Notus, -a, -um - cunoscut	Severus, -a, -um – sever
Carus, -a, -um - drag, scump	Notus, -a, -um - vestit
Latus, -a, -um - lat	Vivus, -a, -um - viu
Piger, -a, -um – leneș	Placidus, -a, -um – liniștit
Novus, -a, -um – nou	Profundus, -a, -um – adânc

Serius, -a, -um – serios
Stultus, -a, -um – prost, negliob
Timidus, -a, -um – timid, fricos.

Validus, -a, -um – tare, puternic
Laboriosus, -a, -um – harnic
Laetus, -a, um - bucuros

2. Declinați formele de gen ale unui pronume posesiv la alegere.

3. Formați îmbinări de cuvinte prin asociere :

Herba	tuus
hortus	pulchrum
taurus	meus
lingua	romanus
pilus	tener
astrum	mala

4. Citiți textul:

Lupus et agnus

Agnus tener et pulcher in prato prope rivum iacet. Lupus tenerum et pulchrum agnum videt. „Miser agne”, inquit, „nunc in prato iaces, sed semper tu et ceteri agni limum in rivo miscetis. Propterea aquam limosam habeo”. Respondet agnus: „Nunquam limum miscemus, nam agni aquam claram amant”. Postea lupus agnum lacerat. Ideo teneri et pulhri agni lupos timent.

Vocabular:

Agnus, -i - miel
pratum, -i - pajiște
prope – lângă, aproape de
rivus, -i – râu
iaceo, -ere – a sta culcat
video, -ere – a vedea
miser, -ara, -eum – nenorocit, sărman
inquit – a spus
nunc – acum
sed – dar
ceteri, -ae, -a – ceilalți
limus, -i – nămol, noroi
misceo, -ere – a amesteca
tener, -a, um – tânăr

propterea – de aceea
aqua, -ae - apă
limosus, -a, -um - noroios
habeo, -ere – a avea
respondeo, -ere – a răspunde
nunquam - niciodată
nam - căci
clarus, -a, -um - limpede
amo, -are – a iubi
postea – după aceea, apoi
lacero, -are – a sfârși
ideo – de aceea
timeo, ere – a se teme
cito - repede

5. Analizați adjectivele din text.

6. Traduceți textul.

- ✓ Mala herba cito crescit
- ✓ Literarum radices amarae, fructus dulces sunt.
- ✓ Tabula rasa.

TEMA VI

Subiectul lecției: IMPERFECTUM INDICATIVI ACTIVI

Imperfectum indicativi activi se formează de la tema infectului, adăugându-se la conjugările: **I și**

II sufixul -ba   \
     +   **terminațiile personale active.**
III și IV sufixul -eba   /

Conjugarea I	Conjugarea II	Conjugarea III	Conjugarea IV
parare	monere	ducere	audire
1. para -ba- m	mone - ba -m	duc - eba - m	Audi -eba - m
2. para - ba - s	mone - ba -s	duc- eba - s	audi -eba - s
3. para - ba - t	mone - ba - t	duc - eba - t	audi -eba - t
1. para -ba- mus	mone - ba - mus	duc - eba - mus	audi -eba - mus
2. para - ba - tis	mone - ba - tis	duc - eba - tis	audi -eba - tis
3. para - ba- nt	mone - ba - nt	duc- -eba - nt	audi - eba - nt

Verbul „esse”

era - m	era -mus
era - s	era -tis
era - t	era - nt

EXERCITII:

1. Conjugati la urmatoarele verbe la Imperfectum indicativi activi:

Lego, - ere, canto, -are, disco, - ere, finio, -ire .

2. Cititi textul.

De Graecia antiqua

Graecia antiqua, in paeninsula Peloponneso sita, parva terra erat. Incolae Graeciae nautae impavidi erant. Athenae, Sparta, Thebae clara oppida Graeciae erant. Athenae oppidum Atticae erant, Sparta erat oppidum Lacedaemoniorum. Athenae Minervae, sapientiae dea, sacrae erant. Incolae Athenarum litteras et philosophiam amabant. Lacedaemonios arma, castra, pugnae delectabant. Homerus, Aeschylus, Sophocles, Euripides gloria sua cunctos poetas antiquos superabant.

Vocabular:

Situs , -a, - um - așezat
 parvus, -a, um - mic

clarus, -a, - um - vestit
 oppidum , - i - oraș

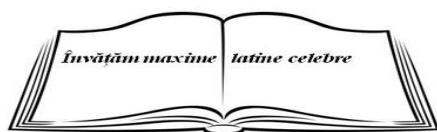
impavidus, - a, - um – neînfricoșat
Attica, -ae – Atica, regiune din Grecia
Lacedaemonius, - ii – lacedomonean
Minerva, -ae – zeița înțelepciunii
Sapientia, -ae – înțelepciune
pugna, - ae- luptă
cunctus, a, -um – tot, toată
supero, -are – a întrece
brevis, breve – scurt

dea, -ae- zeiță
sacer, - cra, - crum - sfânt
litterae, - arum - științe
arma, -ae - arme
castra, - orum – lagăr
gloria, -ae – glorie, slavă
quia - fiindcă
incido, - ere - a cădea
Athene, -arum – oraș din
Atica

3. Analizați verbele din text conform algoritmului:

- forma inițială
- conjugarea
- modul
- timpul
- numărul
- persoana

4. Traduceți textul.

5. Citiți și traduceți maximele:

- ✓ *Quia aquam timebat, in aquam incidit*
- ✓ *Alma mater*
- ✓ *Aeternum vale*
- ✓ *Ars longa, vita brevis*

Tema VII

Subiectul lecției: *IMPERATIVUS PRAESENTIS*

Imperativul are două forme: *a singularului și a pluralului*.

Forma afirmativă

Forma singularului coincide cu tema infectului. Numai verbele de conjugarea a III primesc terminația *-e*.

Memorează:

I conj – para – pregătește!

II conj – mone – îndeamnă!

III conj – lege – citește!

IV conj – audi – auzi!

La câteva verbe de conjugarea III forma imperativului singular este egală cu tema infectului:

dic! spune! (dico)

fac! fă! –(facio)

duc! du! (duco)

fer! poartă! (fero)

La plural imperativul se formează adăugînd la tema infectului terminația *- te* (numai verbele de conjugarea III primesc *- i - te*)

Memorează:

I conj – parate – pregătiți!

II conj – monete – îndeamnați!

III conj – legite – citiți!

- ducite! – duceți!

IV conj – audite – auziți!

Forma negativă

Forma negativă se redă în limba latină cu ajutorul verbului **nolo** la imperativ:

noli (nu vreau) – pentru singular.

nolite – pentru plural + infinitivul verbului de conjugat.

	Singular		plural
I conj	parare – nu pregăti		parare
II conj	monere – nu îndemna		monere
III conj	noli + legere – nu citi	nolite	legere
	dicere! – nu duce		dicere
IV conj	audire – nu auzi		audire

EXERCIȚII:

1. Puneți următoarele verbe date la formele cerute în tabel:

<i>verb</i>	<i>afirmativ, singular</i>	<i>afirmativ, plural</i>	<i>negativ, singular</i>	<i>negativ, plural</i>
incido, -ere,				
propero, - are,				
voco, -are				
penetro, -are				
privo, -are				
finio, -ire				

2. Citiți și memorizați următoarele expresii:

Ave! Avete! - fii salutat (salutare), fiți salutați.

Salve! Salvete! – fii sănătos! (sau Buna ziua!), fiți salutați.

Vale! Valetе! – rămii sănătos! (sau La revedere!), rămîneți sănătoși!

3. Citiți textul.

Vive valeque

(cu aceste cuvinte romanii terminau scrisorile: fii sănătos, rămii sănătos)

1. Salve, amice. 2. Salvete, amici. 3. Vale, magistra. 4. Valetе, magistrae. 5. Labora bene. 6. Lege. 7. Legite. Semper bene laborare. 8. Audite et intelegite. 9. Primo deliberate, deinde dicite. 11. Studete bene. 12. Saepe legite et scribete. 13. Veni, puer. 14. Venite, pueri. 15. Ama patriam. 16. Finite studium. 17. Ave, magister. 18. Avete, discipuli. 19. Memoria tenete. 20. Vive valeque.

Vocabular:

Amicus, -i – amic

Valeo, ere – a fi sănătos

ave, avete – salutare

primo – la început, mai întâi

deinde – apoi

divido, -ere – a împărți, a dezbină

impero, -are – a porunci, a stăpîni

lente – încet

humanum – omenește

finito, - ire – a termina

aveo, -ere – a dori,

intellego, - ere – a înțelege

delibero, -are – a judeca

dico, -ere – a spune

studeo, -ere – a studia

festino, -are – a se grăbi

noto, -are – a nota

erro, - are – a greși

4. Analizați verbele la modul imperativ.

5. Traduceți textul.

6. Citiți traduceți maximele:

Divide et impera!

Festina lente!

Nota bene!

Errare humanum est.

Est modus in rebus.

TEMA VIII

Subiectul lecției: FUTURUM I INDICATIVI ACTIVI

Futurum I indicativi activi se formează de la tema infectului, adăugându-se la conj I și II sufixul – **b**, la conjugările III și IV la persoana I singular sufixul –**a**, la celelalte sufixul –**e** și terminațiile personale active.

Note:

1. La verbele de conjugarea I și II terminația personală pentru persoana I este –o, la verbele de conjugarea III și IV este –m:

Para -b-o - voi pregăti

duc - a- m – voi duce

2. La verbele de conjugarea I și II la persoana 2 și 3 singular, 1 și 2 plural între sufixul - b și terminația personală intervine vocala de legătură - i -, iar la persoana 3 plural -u- de legătură.

Conjugarea verbelor la futurum I

Conjugarea I	Conjugarea II	Conjugarea III	Conjugarea IV
parare	monere	ducere	audire
1. para -b-o	mone - b –o	duc - a – m	audi –a – m
2. para – b -i - s	mone – b -i -s	duc- e – s	audi –e – s
3. para – b-i - t	mone – b -i - t	duc – e – t	audi –e – t
1. para –b-i- mus	mone – b-i - mus	duc – e – mus	audi –e – mus
2. para – b -i – tis	mone – b-i - tis	duc – e – tis	audi –e – tis
3. para – b -u- nt	mone – b-u - nt	duc- -e - nt	audi – e - nt

Verbul „esse”

1. <i>ero</i>	<i>erimus</i>
2. <i>eris</i>	<i>eritis</i>
3. <i>erit</i>	<i>erunt</i>

EXERCIȚII:

1. *Selectați din vocabularul de mai jos două verbe de conjugări diferite și conjugați-le la futurum I.*
2. *Citiți textul:*

Responsum ducis Spartani

Magnae Persarum copiae Thermopylis appropinquabant. Tum aliquis duci cedaemoniorum inquit: „Magnus numerus Pessarum est; eorum tela etiam solem obscurabunt”. Dux respondit: „In umbra igitur pugnabimus”.

Vocabular:

Responsum, -i – răspuns
dux, ducis – conducător, comandant
Spartanus, -a, -um – spartan
Persa, -ae – pers, perși
Thermopylae, - arum – Termopile,
strâmtoare din Grecia.
paro, -are - a pregăti, a dobîndi
semino, -are – a semăna
meto, -ere – a strânge roadă, a culege
obsuro, -are – a întuneca

umbra, -ae – umbră
igitur – așadar
pugno, are – a lupta
verus, -a, - um – adevăr
pecunia, -ae - bani
appropinquo, -are – a se apropia
tum – atunci
aliquis, aliquid – cineva, ceva
sol, solis – soare
malum, - i – rău, nenorocire.

3. Analizați verbele la Futurum I după următorul algoritm:

- forma inițială;
- conjugarea;
- numărul;
- Persoana.

4. Identificați substantivele din text. Detereminați declinarea lor. Declinați unul la alegere.

5. Traduceți textul.

6. Citiți și traduceți maximele:

- ✓ Verum amicum pecunia non parabit.
- ✓ Qui seminat mala, metet mala.

TEMA IX

Subiectul lecției: SUBSTANTIVELE DE DECLINAREA A III-A

În declinarea a III intră substantivele de genul masculin, feminin și neutru, care la N. sg. au diferite terminații, iar la G. sg. toate se termină în – **is**. Tema substantivelor de declinarea a III se obține de la forma G., prin înlăturarea terminației –is.

De exemplu:

G. m – labor, laboris – lucru, tema: **labor** -

G.f – pax, pacis – pace, tema – **pac** -

G. n – nomen, nominis – nume, tema: **nomin** -

N.B Genul substantivelor de declinarea III se stabilește după terminația la cazul N, sg:

Genul masculin – o, -or, -os, -er, -es.

Pictor, pictoris – pictor,   Honos, honoris – onoare

Frater, fratris – frate,   flos, floris – floare

Pes, pedis – picior,   pulmo, pulmonis – plamin.

Genul feminin – as, -us, -es, -is, -s, -x, -do, -go, -io.

Sanitas, sanitatis,   iuventus, iuventis   ribes, ribis (coacaza)

Frons, frontis,   mens, mentis   mors, mortis

Lux, lucis – lumina,   hirundo, hirundinis – rindunica.

Genul neutru - men, -ma, -us, -ur, -ut, -e, -al, -ar.

Nomen, nominis,   tempus, temporis,   mare, maris

Animal, animalis   sal, salis (sare)   caput, caputis

Mel, mellis   lac, lactis (lapte)

Substantivele de declinarea a III se împart după teme în trei grupe:

- **consonantică,**
- **vocalică,**
- **mixtă.**

DECLINAREA A III CONSONANTICĂ

După tipul consonantic se declină substantivele imparasilabice de declinarea a III de genul masculin, feminin, neutru, tema cărora se termină într-o consonantă.

Exemple:

Homo, hominis – om   lex, legis – lege

tempus, temporis – timp

Modelul I - s. g. m și f.

modelul II – s. g. n.

singularis	pluralis	singularis	pluralis
N. V homo	homin –es	N. V. Acc. tempus	tempor-a
G. homin-is	homin –um	G. tempor-is	tempor-um
D. homin-i	homin-ibus	D. tempor - i	tempor – ibus
Acc homin-em	homin-es	Abl. tempor-e	tempor - ibus
Abl. homin-e	homin -ibus		

EXERCITII:

1. **Declinați la ambele numeledouă substantive de declinarea a III-a din vocabularul textului de mai jos.**

2. **Citiți textul:**

Apollo

Appollo erat Iovis filius et frater Dianae. Apollinis in tutela erant poetae. Comites Apollinis erant musae. Musae ad sonum citharae cantabant et deos inter epulas delectabant. Apollo oraculum Delphicum sacrum erat. Ibi deus hominibus per Pythiam sacerdotem futura nuntiabat. Sacerdotes Delphici erant custodes fidi Apollinis templi. Parietes templi Delphici multis donis ornati erant.

Vocabular:

Appollo, -inis – Apolo, zeul poeziei, medicinei, muzelor.

Iovis – Jupiter

Frater, -tris – frate

Diana, -ae – Diana, zeița vânătoarei tutela, -ae- ocrotire

comes, -itis - însoțitor

musa-ae – muză

sonus, -i – sunet

cithara, -ae – chitară

multi, -ae – mulți, multe

inter – între

epulae, - arum – ospăț

oraculum , -i – oracol

Delphicus, -a, -um – din orașul

Grecesc Delfi, delfic

per - prin

Pythia, -ae – Pitia,

preoteasa lui Apolo

sacerdos, -otis – preot, preoteasă

futurus, -a, -um – viitor

nuntio, - are – a vesti, a prevesti

custos, -odis – păzitor

fidus, -a, - um – credincios

paries, -etis – perete

canto, -are – a cânta

mater, -tris - mamă

donum – i – dar

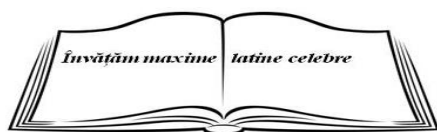
ornatus, - a, - um – împodobit, -ă

modestia, -ae – modestie

repetitio, - onis - repetare

ibi – acolo

3. **Traduceți textul**

4. **Citiți și traduceți maximele:**

Modestia hominem ornat.

Repetitio est mater studiorum.

DECLINAREA A III-A VOCALICĂ

După tipul vocalic se declină substantivele neutre, terminate la N. sg. în **-e, -al, -ar**.
 De exemplu: *mare, maris – mare*
animal, animalis – animal
exemplar, exemplaris – model

singularis	pluralis
N. V. Acc. Mar – e	N. V. Acc. Mar – ia
G. mar – is	G. mar – ium
D. mar – i	D. mar – ibus
Abl. mar – i	Abl. mar – ibus

Neutre sunt de obicei substantivele de declinarea III, terminate la N. sg. în :

-e mare, maris -al animal, animalis
-ar calcar, calcaris – pinten -men nomen, nominis – nume
-ur guttur, gutturis – gât -us tempus, temporis – timp,

EXERCIȚII:

1. Subliniați în șirul dat doar substantivele de declinarea a III-a vocalică:

opus, operis sal, salis calcar, calcaris vita, vitae
lac, lactis caput, caputis amicus, amici bellum, belli

2. Declinați unul din substantivele sulinate în exercițiul precedent.

3. Citiți textul:

Mare

Mare est vastum et profundum. In mari multa et mira animalia sunt. Maria sunt circum terras. Natura marium varia est; alia maria sunt frigida, alia calida. Autumno et hieme maria nautis magis periculosa sunt quam aestate. In alto mari procellae nautis minus periculosae sunt quam in ora.

Vastus, -a, -um – întins
mare, -is – mare
profundus, -a, -um – adânc, profund
mirus, -a, -um – minunat
circum – în jurul
varius, -a, -um – variat, diferit
alius, -a, -ud – altul, alta
frigidus, -a, -um – rece, friguros
autumnus, -i – toamnă
hiems, hiemis- iarnă
magis – mai
alius ... alius – unul ...altul

Vocabular:
periculosus, -a, -um – periculos
quam – decât
aestas, -atis – vară
altus, -a, -um – înalt, adânc
alto mari – în largul mării
procella, -ae – furtună
minus – mai puțin
calidus, -a, -um – cald
mons, montis – munte
verbum, -i – cuvânt
incito, -are – a îmboldi

4. Traduceți textul.

DECLINAREA A III-a MIXTĂ

După tipul mixt se declină substantivele masculine și feminine de declinarea III care se termină la N. sg în **-is sau -es** și cele care au la G. sg. două sau mai multe consoanțe înaintea terminației **-is**.

De exemplu: **civis, civis –cetățean**   **vulpes, -is - vulpe**
                         urbs, - urbis – oraș   **pars, partis – parte**

singularis	pluralis
N. V civis	civ –es
G. civ -is	civ –ium
D. civ - i	civ – ibus
Acc civ -em	civ –es
Abl. civ –e	civ -ibus

Comparativ luate terminațiile celor trei tipuri de substantive de declinarea a III pot fi prezentate în felul următor:

Tipul	Cazul		
	Abl. sg	N. sg	G. pl
Consonatic	-e	-es -a	-um
Vocalic	-i	-ia	-ium
Mixtă	-e	-es	-ium

Nota bene!

Genul substantivelor de declinarea a III-a sunt de toate trei felurile – (pentru a ne fi mai ușor, trebuie să avem un dicționar.) Totuși se poate vedea și din unele forme cam de ce gen este un substantiv :

- dacă un substantiv are la nominativ terminația (men) și la genitiv are terminația (minis), acesta este de gen neutru – (carmen, carminis ; agmen, agminis).

- dacă un substantiv are terminația (us) la nominativ și (oris sau eris) la genitiv, atunci acela este tot de gen neutru – (pondus, ponderis; tempus temporis).

- dacă la nominativ un substantiv are terminația (tio) și la genitiv (tionis), de cele mai multe ori este de genul feminin – (oratio, orationis).

- dacă un substantiv are terminația (tas) la nominativ și (tatis) la genitiv acesta este de genul feminin – (civitas, civitatis).

Genul neutru se declină diferit la cazurile nominativ, acuzativ și vocativ acestea trei fiind la fel la același număr :

Cele imparisilabice la singular nominativul, acuzativul și vocativul sunt la fel, nefiind o terminație constantă – (depinde de nominativ), iar la plural terminația la nominativ, acuzativ și vocativ este (a).

La cele parisilabice diferența este aceea că la plural terminația de neutru pentru nominativ, acuzativ și vocativ este (ia)

Substantivele de declinarea III se termină la N. sg. în :

-tas: *libertas, libertatis – libertate*

-es: *vulpes, vulpis – vulpe*

-s: *urbs, urbis – oraș*

-do: *fortitudo, fortitudinis – vitejie, putere*

-go: *imago, imaginis – chip, imagine*

-aus: *laus, laudis – laudă*

-tus: *iuventus, iuventutis – tinerețe*

-x: *lex, legis – lege*

-io: *actio, actionis – acțiune*

EXERCIȚII:

1. Grupează substantivele date în consonantice, vocalice, mixte:

hostis, hostis (dușman); gens, gentis (neam); civitas, civitatis (cetățean); dolor, doloris (durere); fames, famis (foame); rex, regis (rege); navis, navis (navă); auris, auris (ureche); vox, vocis(voce); os, ossis (os); cor, cordis (inimă); cubile, cubilis (pat); flos, floris (floare); tribunal, tribunalis (tribunal); mos, moris (obicei); sal, salis (sare); os, oris (gură); mons, montis; pons, pontis (pod); carmen, carminis (cântec, poezie); ars, artis (artă); mel, mellis (miere); nox, noctis (noapte); nix, nivis (zăpadă).

<i>consonantice</i>	<i>genul</i>	<i>vocalice</i>	<i>genul</i>	<i>mixte</i>	<i>genul</i>
				<i>hostis, hostis</i>	<i>g.f</i>

2. Determinați genul tuturor substantivelor, indicând alături de ele în tabel.

3. Declinați la numărul singular și la numărul plural câte un substantiv de fiecare tip.

Subliniați desinențele:

consonantic		vocalic		mixt	
singular	plural	singular	plural	singular	plural

4. Scrie forma cerută:

Substantivul iter, itineris (= drum) are la acuzativ plural forma _____
 Substantivul feles, -is (= pisica) are la dativ singular forma _____
 Substantivul orator, -is (= orator) are la vocativ plural forma _____
 Substantivul navis, -is (= corabie) are la ablativ plural forma _____
 Substantivul nomen, -is (= nume) are la acuzativ singular forma _____
 Substantivul avis, -is (= pasăre) are la genitiv plural forma _____
 Substantivul mare, -is (= mare) are la ablativ singular forma _____
 Substantivul pes, pedis (= picior) are la nominativ plural forma _____
 Substantivul pater, -tris (= tata) are la genitiv plural forma _____
 Substantivul nubes, -is (= nor) are la dativ plural forma _____

5. Declinați câte o îmbinare la alegere la singular: bonus miles, novum genus, magna libertas și una la plural: clarus civis, mare nostrum.

6. Căror cazuri le aparțin terminațiile: -is, -i, -e, dacă substantivele sunt de declinarea I, a II-a și a III-a?

_____

_____

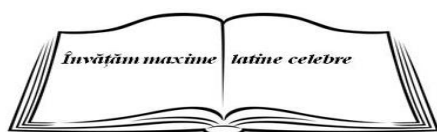
7. Plasați fiecare adjectiv în propoziția adecvată, realizând acordul în gen, număr și caz și apoi traduceți enunțurile rezultate:

Laetus—bucuros, malus—rău, clarus—strălucit, tutus—sigur, novus—nou, propinquus—învecinat, înrudit.

1. Nomen meum erit .....
2. Mox.....urbem petam.
3. Propter victoriam,multitudo.....fuerat .
4. ....hominis vitia non laudamus.
5. Propter praesidium urbs..... erat .
6. Cuncti virtutem.....consulis laudabant.

8. Formați ablativul singular, nominativ plural și genitiv plural de la:

civis _____
 pater _____
 iuvenis _____
 vis _____
 calcar _____
 genus _____

9. Citiți și traduceți maximele:

Mens sana in corpore sana.

Finis coronat opus.

TEMA X

Subiectul lecției: ADJECTIVELE DE DECLINAREA A III

Adjectivele de declinare a III se împart în trei grupe după numărul terminațiilor de la N. sg.

<i>Adjective cu trei terminații</i>	<i>Adjective cu două terminații</i>	<i>Adjective cu o terminație</i>
celer, celeris, celere (iute, sprinten) acer, acris, acre (ascuțit, aspru)	dulcis, dulce (dulce, plăcut) fortis, forte (viteaz, puternic)	par (egal) ingens (uriaș)

1. *Toate aceste adjective au la G. terminația – is.*
2. *Adjectivele de declinare a III cu trei , cu două și cu o terminație se declină tot așa ca și substantivele de declinare III.*

Modelul I (celer, celeris, celere)

singularis			pluralis		
m.	f.	n.	m.	f.	n.
N. V. celer	celeris	celere	N. V. celer -es		celer -ia
G.	celer -is		G.	celer -ium	
D.	celer - i		D.	celer - ibus	
Acc	celer –em	celere	Acc	celer –es	celer -ia
Abl.	celer -i		Abl.	celer -ibus	

Modelul II (fortis, forte)

singularis			pluralis		
m.	f.	n.	m.	f.	n.
N. V. fortis		forte	N. V. fort -es		fort -ia
G.	forti -is		G.	fort -ium	
D.	fort - i		D.	fort - ibus	
Acc	fort –em	forte	Acc	fort –es	fort -ia
Abl.	fort -i		Abl.	fort -ibus	

Modelul III (par)

singularis			pluralis		
m.	f.	n.	m.	f.	n.
N. V.	par		N. V. par -es		par -ia
G.	par -is		G.	par -ium	
D.	par - i		D.	par - ibus	
Acc	par –em	par	Acc	par –es	par -ia
Abl.	par -i		Abl.	par -ibus	

EXERCIȚII:

1. *Determinați declinarea și numărul de forme al următoarelor adjective.*

Brevis, breve; dives, divitis (bogat); recens, recentis (proaspăt), suavis, suave, par, paris –egal; patiens, patientis – răbdător; exemplar, -aris (exemplar); felix, felicis, pulcher, -a, -um, prudens, prudentis, fidelis, fiele.

2. *Alcătuți cu adjectivele de mai sus îmbinări de cuvinte. Declinați una.*

3. *Acordați fiecare substantiv cu adjectivul potrivit.*

homo	vetus	epistola	vetus
templum	docilis	mel	longum
femina	altus	cerasus	grata
mel	omne	caro	alta
aqua	omnis	carmen	dulce

4. *Traduceți expresiile obținute.*

Vocabular:

aqua, -ae s.f. – apă
altus, -a, -um – înalt, adânc
carmen, -inis s.n. - poezie
caro, carnis s.f. - carne
cerasus, -i s.f. – cireș
docilis, -e – supus
dulcis, -e - dulce
epistola, -ae s.f. - scrisoare

homo, -inis s.m. – om
longus, -a, -um - lung
mel, -is s.n. – miere
omnis, -e – tot, întreg
templum, -i s.n. – templu
vetus, -eris – vechi, bătrân
femina, -ae s.f. – femeie
gratus, -a, -um – plăcut

5. *Declinați o îmbinare la alegere la numărul singular și plural*

---

6. Traduceți în limba latină expresiile:

acoperiș înalt _____
elev bun _____
greier leneș _____
poet blond _____

cireș înalt _____
pământ cald _____
copil bun _____
ploaie caldă _____

7. Scrieți pentru îmbinările date humus bona și poeta piger următoarele forme:

N, pl _____
G, sg _____
V, pl _____
Ac, sg _____
D, pl _____
Abl, pl _____
G, pl _____

8. Traduceți expresiile:

pe acoperișul înalt _____
elevilor buni _____
despre greierul leneș _____
a poetului blond _____

în cireșii înalți _____
pământului cald _____
pe copiii buni _____
a ploilor clade _____

Vocabular:

altus, -a, -um = înalt, adânc
bonus, -a, -um = bun
calidus, -a, -um = cald
flavus, -a, -um = blond
piger, -gra, -um = leneș
cerasus, -i s.f. = cireș
cicada, -ae s.f. = greier

humus, -i s.f. = pământ
pluvia, -ae s.f. = ploaie
poeta, -ae s.m. = poet
puer, -i s.m. = copil
tectum, -i s.n. = acoperiș
discipulus, -i s.m. = elev

9. Citiți și traduceți maximele:

Unus dies gradus est vitae
E fructu arbor cognoscitur
Manus manum lavat
Dies diem docet
Pro domo sua
Edimus ut vivamus, non vivimus ut edamus

TEMA XI

Subiectul lecției: SUBSTANTIVELE DE DECLINAREA IV ȘI A V

DECLINAREA A IV A SUBSTANTIVELOR

Substantivele de declinarea IV sînt de genul masculin și neutru, cele masculine se termină la N. sg. în **-us**, iar cele neutre în **-u**. La G. sg. toate se termină în **-us**.

De exemplu: fructus, fructus - fruct (g. m.)

exercitus, exercitus – armată

cornu, cornus – corn (g. n.)

Notă:

1. Sunt și substantive de genul feminin, (au la nominativ terminația (us)), dar denumesc gradele de rudenie – (socrus, socrus ; norus, norus etc .). Ele se declină la fel ca și masculinile.
2. Tot de genul feminin sunt și următoarele substantive de declinarea a IV: manus, -us, domus, -us, colus, -us (furcă).

Modelul I (g. m.)

Singularis:	pluralis:
N. V. fruct –us	fruct -us
G fruct –us	fruct - uum
D. fruct – ui	fruct - ibus
Acc. fruct –um	fruct - us
Abl. fruct – u	fruct – ibus

Modelul II (g. n.)

Singularis:	pluralis:
N. V. corn –u	corn -ua
G corn–us	corn - uum
D. corn – u	corn - ibus
Acc. corn –u	corn - ua
Abl. corn – u	corn – ibus

EXERCIȚII:

1. Determinați genul următoarelor substantive:

Actus, actus – act	aditus, aditus - întâlnire
cursus, cursus – cale, drum	exitus, exitus – ieșire
gemitus, gemitus – suspin	ictus, ictus –lovitură
luctus, luctus – tristețe, jale	lusus, lusus – joc, glumă
genu, genus - genunchi	manus, manus – mână.

2. Declinați un substantiv, la alegere, din exercițiul 1:

3. Alcătuiți cu ele îmbinări de cuvinte.

4. Alăturați dezințele corespunzătoare substantivului: *gelu, - us* (ger)

Sg.	Pl.
N. gelu ___	N. gelu ___
G. gelu ___	G. gelu ___
D. gelu ___	D. gelu ___
Ac. gelu ___	Ac. gelu ___
Abl. gelu ___	Abl. gelu ___
V. gelu ___	V. gelu ___

5. Citiți textul.

Taurus et musca

In cornu tauri parva sedebat musca. „Si te nimis gravo”, inquit, „statim avolabo”. „Tum es? Nihil sentio.”

Vocabular:

Sedeo, ere – a ședeo
nimis – prea
avolo, are – a zbura
nihil – nimic

si – dacă
gravo, are – a împovăra
statim – îndată
sentio, ire – a simți

6. Traduceți textul.

7. Analizați substantivele de declinare a IV-a din text conform algoritmului cunoscut.

DECLINAREA V A SUBSTANTIVELOR

Substantivele de declinare V sunt de genul feminin. Ele se termină la N. singular în **-es**, iar la G. sg. în **-ei**.

De exemplu: *res, rei - lucru*
spes, spei – speranță
dies, diei – zi

Declinarea substantivelor de declinare a V

Singularis:	pluralis:
N. V. r -es	r -es
G. r- ei	r- erum
D. r - ei	r - ebus
Acc. r - em	r - es
Abl. r - e	r- ebus

EXERCITII:

1. Declinați la numărul singular și plural un substantiv la alegere: *fides, fidei, spes, spei, series, seriei, species, speciei, meridia, meridiei*.

2. Corecți greșelile comise în timpul declinării substantivului *facies*, - ei (față):

Sg.		Pl.
N. <i>facies</i>		N. <i>facies</i>
G. <i>facio</i>		G. <i>facium</i>
D. <i>faciem</i>		D. <i>facibus</i>
Ac. <i>faciem</i>		Ac. <i>facium</i>
Abl. <i>facio</i>		Abl. <i>facebus</i>
V. <i>facie</i>		V.

3. Citiți textul.

Dies apud Romanos

Dies pars mensis est. Hora est pars diei. Dies diei similis non est. Dies diem docet. Die homines laborant, noctu dormiunt. Aestate dies longi sunt, hieme brevis. Motus terrae est causa longitudinis dierum et noctium. In regionibus nostris noctem diebus pares non sunt. Multis homines celebrat dies natales.

Apud Romanos nomina dierum erant; dies Solis, dies Lunae, dies Martis, dies Mercurii, dies Iovis, dies Veneris, dies Saturni.

Vocabular:

<i>Apud</i> – la	<i>mensis</i> , -is – lună
<i>hora-ae</i> – oră	<i>similis</i> , -e – similar, asemănător
<i>die</i> – dies, diei (abl.)	<i>nocru</i> – în timpul nopții
<i>aestas</i> , -atis – vară	<i>nocturnus</i> , -a, -um – de noapte
<i>hiems</i> , <i>hiemis</i> -iarnă	<i>motus</i> , -us – mișcare,
<i>motus terrae</i> – mișcarea pământului	<i>longitudo</i> , -inis - lungime
<i>nox</i> , <i>noctis</i> – noapte	<i>natalis</i> , -e – de naștere
<i>nomen</i> , -inis – nume	

4. Traduceți textul.

5. Analizați substantivele de declinare a V-a din text.

SUBSTANTIVUL (consolidare)

1. Examinați tabelele. Examinați comparativ dezinenețele fiecărui tip de declinare:

SINGULAR

Decl.	I		II		III				IV		V
	N – a G-ae		N – us, er, um G-i		N - diferite G - is				N – us, -u G - us		N-es G - ei
					Imparisilabice		Parasilabice				
Gen	m/f	m/f	n	m/f	n	m/f	n	m/f	n	f/m	
Caz											
N.	-a	-us/er	-um	....	...	....	....	-us	-u	-es	
G.	-ae	-i	-i	-is	-is	-is	-is	-us	-us	-ei	
D.	-ae	-o	-o	-i	-i	-i	-i	-ui	-ui	-ei	
Ac.	-am	-um	-um	-em	N.	-em	N.	-um	-u	-em	

Abl.	-a	-o	-o	-e	-e	-e	-i	-u	-u	-e
V.	-a	-e/-er	-um	N.	N.	N.	N.	-us	-u	-es

PLURAL

Decl.	I G-ae N – a	II G-i N – us, er, um		III G - is				IV G - is		V G - is N-es
				Imparisilabice		Parasilabice				
Gen	m/f	m/f	n	m/f	n	m/f	n	m/f	n	f
Caz										
N.	-ae	-i	-a	-es	-a	-es	-ia	-us	-ua	-es
G.	-arum	-orum	-orum	-um	-um	-ium	-ium	-uum	-uum	-erum
D.	-is	-is	-is	-ibus	-bus	-ibus	-ibus	-ibus	-ibus	-ebus
Ac.	-as	-os	-a	-es	-a	-es	-ia	-us	-ua	-es
Abl.	-is	-is	-is	-ibus	-ibus	-ibus	-ibus	-ibus	-ibus	-ebus
V.	-ae	-i	-a	-es	-a	-es	-ia	-us	-ua	-es

1. Indicați deasupra fiecărui substantiv la ce tip de declinare se referă:

Radix - radicis, nubes – nubis (nor), silva, -ae, nautae, - arum, puer, - i, dens – dentis, cor – cordis (inimă), pubes – pubis (maturitate), mons – montis (munte), auris – auris (ureche), corpus – corporis, aer – aeris, color – coloris, acus – acus, nux – nucis, pater – patris, canis – canis (câine), species – speciei, nox - noctis, sitis – sitis, agri, - orum, negotium, - ii, terra, -ae, sal – salis, avis – avis (pasăre), margo – marginis, genus – generis (gen), pulvis – pulveris (praf).

2. Declinarea I cuprinde substantive de genul:

a) masculin și feminin; b) masculin și neutru; c) feminin și neutru d) feminin.

3. Substantivele ce denumesc nume de arbori și plante sunt în limba latină de genul:

a) masculin; b) neutru; c) feminin; d) feminin și masculin.

4. Alegeți, prin subliniere, varianta corectă:

amicitiae – G. sg.   littera – N. pl.   servo – D. sg.   ludi – N. pl.
N. pl.   V. pl.   Abl. pl.   G. pl.

5. Încercuiți litera corespunzătoare variantei corecte.

- În funcție de numărul de silabe, substantivele declinării a III-a se împart în:

a) monosilabice, parisilabice;   b) imparisilabice, parisilabice.

- Terminația de G. sg. a substantivelor de declinarea a II-a este:

a) -i;   b) -ae.

- Substantivele de genul neutru au trei cazuri identice :

a) N., G., D. ;   b) N., Ac., V.

- În limba latină adjectivul se acordă cu substantivul în...

- a) număr și caz ;   b) gen și caz;   c) gen, număr și caz ;   d) nu se acordă.

6. Declinați la singular și plural următoarele substantive: patria, -ae (patrie); animus, -i (suflet).

7. Traduceți propozițiile. Analizați morfologic cuvintele subliniate.

Verbum blandum multiplicat amicos.

Asinus asinum fricat.

Amici molestiis vitae iunguntur.

Dona deorum malis servis non sunt.

Rosae feminis superbis amantur.

amicus, -i s.m. – prieten
amo, -are – a iubi
asinus, -i s.m. – măgar
blandus, -a, -um – dulce, blând
deus, -i s.m. – zeu
donum, -i s.n. – dar, cadou
femina, -ae s.f. – femeie
frico, -are – a scărpi
iungo, -ere – a uni
malus, -a, -um - rău

Vocabular:

molestia, -ae s.f. – greutate, nechez
multiplico, -are – a înmulți
rosa, -ae s.f. – trandafir
servus, -i s.m. – sclav
sum, esse, fui – a fi
superbus, -a, -um – trufaș, mândru
verbum, -i s.n. – cuvânt
vitae, -ae s.f. – viață

5. Citiți și traduceți maximele:

- ✓ Aquila non capit muscas.
- ✓ Aegroto dum anima est, spes est.
- ✓ Amor patriae nostra lex.
- ✓ Alea jacta est.
- ✓ Sic transit gloria mundi.
- ✓ Aut Caesar, aut nihil.
- ✓ Bonum vinum laetificat cor hominis.
- ✓ Barba non facit philosophum.
- ✓ Beneficium accipere, libertatem est vendere.
- ✓ Grosso modo.

TEMA XII

Subiectul lecției: GRADELE DE COMPARAȚIE ALE ADJECTIVULUI

În limba latină se deosebesc trei grade de comparație ale adjectivelor:

pozitiv, coparativ și superlativ.

GRADUL POZITIV

Adjectivul la forma obișnuită este la gradul pozitiv. Adjectivele latine după cum știm sînt de declinarea I-II și de declinarea a III-a.

Decl. longus, -a, -um
I-II pulcher, pulchra, pulchrum

Decl. Acer, acris, acre
III facilis, facile - ușor
prudens – prudent, atent

GRADUL COMPARATIV

Gradul comparativ al adjectivelor se formează adăugînd la tema genitivului singular sufixul – **ior** (g. m și g. f.) și –**ius** (g. n.).

Tema genitivului se capătă prin înlăturarea terminației **-i** la declinarea II și **-is** - la declinarea a III-a.

Longus, longi - long
pulcher, pulchri - pulchr
fortis – fort
prudens (prudentis) - prudent

Formarea gradului comparativ

Long – ior, long – ius (mai lung)
pulchr – ior, pulchr – ius (mai frumos)
fort – ior, fort – ius (mai puternic)
prudens – ior, prudent – ius (mai prudent)

Notă: Toate adjectivele la gradul comparativ se declină ca substantivele de declinarea a III-a consonantică.

singularis			pluralis		
m.	f.	n.	m.	f.	n.
N. V.	longior	longius	N. V.	Longior –es	longior -a
G.	longior -is		G.	longior - um	
D.	longior –i		D.	longior- ibus	
Acc	longior –em	longius	Acc	longior –es	longior-a
Abl.	longior-e		Abl.	longior - ibus	

GRADUL SUPERLATIV

Gradul superlativ al adjectivelor se formează adăugând la tema genitivului singular sufixul - **issim** și terminațiile - **us** (g. m), - **a** (g. f), - **um** (g. n.).

De exemplu:

long – issim – us, long – issim – a, long – issim – um;
fortissimus, fortissima, fortissimum;

Nota 1: Adjectivele terminate în **-er** formează superlativul prin adăugarea sufixului - **rim** și terminațiile -**us, -a, -um.** **la N. sg. masculin.**

De exemplu:

pulcher – rim – us, pulcher – rim – a, pulcher – rim – um;
acerrimus, acerrima, acerrimum.

Nota 2: Adjectivele (numite mai jos) terminate în - **ilis** formează superlativul prin adăugarea sufixului - **lim** și terminațiilor -**us, -a, -um** la tema **genitivului singular.**

De exemplu:

Facilis - facillimus, -a, -um – cel mai ușor, foarte ușor.
gracilis - gracillimus, gracillima, gracillimum - cel mai subțire, foarte subțire.
dificilis – dificillimus, dificillima, dificillimum – cel mai greu, foarte greu.
similis – simillimus, simillima, simillimum – cel mai asemănător, foarte asemănător.
dissimilis – dissimillimus, dissimillima, dissimillimum – cel mai diferit, foarte diferit.
humilis – humillimus, humillima, humillimum – cel mai jos, foarte jos.

Notă: Celelalte adjective în - *ilis*, formează superlativul după regula generală.
utilis – utilissimus, utilissima, utilissimum – cel mai folositor, foarte folositor.

!!! Superlativele se declină ca și adjectivele de declinarea I și II cu trei terminații.

Nota 3: Adjectivele care la gradul pozitiv au o vocală înaintea terminației - **us** formează gradele de comparație prin perifrază cu ajutorul adverbelor:

magis (mai) la gradul comparativ,

maxime (foarte, cel mai) – la gradul superlativ.

pozitiv	comparativ	superlativ
dubius, -a, -um - îndoielnic	magis dubius, -a,- um	maxime dubius, -a, -um;
vacuus, -a, - um - gol	magis vacuus, -a, -um	maxime vacuus, -a, -um;
idoneus, -a, -um - potrivit	magis idoneus, -a, -um	maxime idoneus, -a, - um.

Nota 4: Următoarele adjective formează gradele de comparație de la teme diferite (pe cale supletivă).

pozitiv	comparativ	superlativ
bonus, -a, -um - bun	melior, -ius	optimus, -a, -um

malus, -a, -um - rău	peior, -ius	pessimus, -a, -um
magnus, -a, -um - mare	maior, -ius	maximus, -a, -um
parvus, -a, -um - mic	minor, minus	minimus, -a, -um
multi, -ae, -a, - mulți	plures, -a	plurimi, -ae, -a

EXERCITII:

1. Completați spațiile libere cu informațiile corespunzătoare:

În limba latină există _____ clase adjectivale, care se deosebesc după forma de pozitiv a adjectivului, adică forma enunțată în dicționar.

Comparația adjectivelor se realizează analitic, cu sufixe de comparație, adăugate la tema adjectivului. Tema adjectivului este cea care arată sensul adjectivului și ea se obține prin _____.

2. Formați gradul comparativ de la următoarele adjective:

Antiquus, -a, -um, notus, -a, -um - cunoscut, carus, -a, -um - drag, scump, piger, -a, -um - leneș; novus, -a, -um - nou; rarus, -a, -um - rar; severus, -a, -um - sever; vivus, -a, -um - viu; placidus, -a, -um - liniștit.

3. Formați gradele de comparație ale adjectivelor, precizând clasa adjectivală în care se încadrează. Explicați modul de formare a gradelor de comparație:

- aptus, -a, -um = potrivit;
- turpis, -e = rușinos;
- asper, aspra, asprum = aspru;
- pauper, pauperis = sărac;
- utilis, -e = util;
- ferox, ferocis = sălbatic;
- stultus, -a, -um = prost;
- gracilis, -e = grațios;
- frequens, frequentis = statornic;
- peritus, -a, -um = priceput;
- maturus, -a, -um = copt;
- facilis, -e = ușor;
- tener, tenera, tenerum = tânăr;
- loquax, loquacis = vorbăreț;
- rudis, -e = grosolan;
- superbus, -a, -um = mândru, trufaș;

4. Identificați adjectivele din text și precizează gradul de comparație:

Amicitia bonorum virorum firmissima est. Cicero optimus auctor latinitatis est. Mors mihi est servitute faciliior. Amicorum verorum sunt communia omnia.

5. Traduceți în română:

Gravior quam argentum =

Durior quam os =

Melior fratre =

Optimus oratorum =

Maximus ex oratoribus =

Felicissima inter mulieres =

6. Traduceți în latină: Lumina este mai rapidă decât sunetul.

---

7. Formați comparativul și superlativul adjectivului iustus, -a, -um = drept.

Vocabular:

Amicitia, ae = prietenie
Bonus, -a, -um = bun
Vir, -i = bărbat
Firmus, -a, -um = puternic
Auctor, -oris = autor
Latinitas, -atis = latinitate
Mors -tis = moarte
Servitus, -utis = sclavie
Facilis, -e = ușor
Amicus, -i = prieten
Lux, -cis (f) = lumină
Velox, velocis = rapid

Sonitus, -us = sunet
Verus, -a, -um = adevărat
Communis, -e = comun
Omnis, -e = tot
Gravis, -e = greu
Argentum, -i = argint
Durus, -a, -um = dur
Os, ossis = os
Fratr, -tris = frate
Orator, -ris = orator
Felix, -cis = fericit
Mulier, -ris = femeie

6. Citiți propozițiile. Observați utilizarea adjectivelor la diferite grade de comparație în limba latină. Traduceți.

- ☞ Soror maior est quam frater.
- ☞ Vergilius poeta clarissimus (vestit) erat.
- ☞ Vergilius erat clarissimus omnium poetarum Romanorum.
- ☞ Horatius clarior quam Ovidius, sed clarissimus omnium Vergilius est.

7. Citiți și traduceți maximele:

Veritas temporis filia
Qui fodit alteri foveam, incidit in eam
Cave canem
Dixi et animum levavi

TEMA XV

Subiectul lecției: PRONUMELE ÎN LIMBA LATINĂ

Pronumele personal

Este pronumele care desemnează diferite persoane gramaticale, fără a da și alte informații. Persoana I arată locutorul, persoana a II-a arată conlocutorul, iar persoana a III-a se referă la destinatar.

În limba latină pronumele personal are forme proprii doar pentru persoana I și persoana a II-a singular și plural. Pentru persoana a III-a pronumele nu are forme proprii și atunci când el nu este subînțeles împrumută forme ale pronumelui demonstrativ sau ale pronumelui reflexiv. Pentru ca în limba latină desinența verbală implică de la sine întrebuintarea pronumelui personal propriu-zis, apariția lui înaintea verbului capătă o valoare emfatică: *ego narro* – eu unul povestesc.

<i>Singular</i>			<i>Plural</i>		
	<i>Pers.I</i>	<i>Pers.II</i>		<i>Pers.I</i>	<i>Pers.II</i>
N.	<i>ego</i> (eu)	<i>tu</i> (tu)	N.	<i>nos</i> (noi)	<i>vos</i> (voi)
G.	<i>mei</i> (de mine)	<i>tui</i> (de tine)	G.	<i>nostri</i> (de noi)	<i>vestri</i> (de voi)
D.	<i>mihi</i> (mie)	<i>tibi</i> (ție)		<i>nostrum</i> (dintre noi)	<i>vestrum</i> (dintre voi)
Ac.	<i>me</i> (pe mine)	<i>te</i> (pe tine)	D.	<i>nobis</i> (nouă)	<i>vobis</i> (vouă)
Abl.	<i>me</i> (cu, de la tine)	<i>te</i> (de la tine)	Ac.	<i>nos</i> (pe noi)	<i>vos</i> (pe voi)
V.	-	<i>tu</i> (tu)	Abl.	<i>nobis</i> (de la noi)	<i>vobis</i> (de la voi)
			V.	-	<i>vos</i> (voi)

NOTA BENE!

1. Când pronumele personal este însoțit la cazul ablativ de prepoziția *cum* (cu), aceasta se atașează la finalul pronumelui devenind o postpoziție: *mecum* (cu mine), *tecum* (cu tine), *nobiscum* (cu noi), *vobiscum* (cu voi).
2. Nominativele **“ego”, “tu”, “nos”, “vos”** se folosesc numai pentru a scoate în evident subiectul.
3. Pronumele personal de persoana III lipsește în limba latină și este înlocuit prin pronumele demonstrativ: **is ea id**

singularis	pluralis
N. V is ea id	N. V ei eae ea
G. eius	G. eorum earum eorum
D. ei	D. eis (iis)
Acc eum eam id	Acc eos eas ea
Abl. eo ea eo	Abl. eis (iis)

Pronumele is, ea, id se traduce în mod diferit:

1. Pe lângă un substantiv: acest, aceasta. *Is puer* - acest copil

2. De sine stătător: el, ea.
3. Însoțit de pronumele relativ *qui* (care): *acel, aceea, care*
Is, *qui discit, scit* – Care învață, știe.

Pronumele reflexiv

Pronumele reflexiv desemnează diferitele persoane gramaticale, exprimând identitatea complementului cu subiectul unui verb și caracterizându-se prin identitatea de persoană cu verbul însoțit. Pronumele reflexiv are forme proprii doar pentru persoana a III-a, care sunt identice la singular și plural. De asemenea nu are nominativ și vocativ singular și plural.

G. *sui* (de sine)

D. *sibi* (siesi)

Ac. *se* (pe sine)

Abl. *se* (cu sine, de la sine, de catre sine)

Pronumele reflexiv poate fi întâlnit cu o forma reduplicată la cazul acuzativ și ablativ *sese*, care nu influențează traducerea. În stil indirect, pronumele reflexiv are valoarea unui pronume personal de persoana a III-a. Apariția lui arată că el se raportează la subiectul propoziției, față de pronumele demonstrativ care se distinge de subiect ***Dicit se Romam abire***. (Spune ca el pleacă la Roma).

Dicit eum Romam abire (Spune ca acesta pleacă la Roma) – unde *acesta* este diferit de subiectul primei propoziții.

Pronumele posesiv

Pronumele posesiv indică posesorul și obiectul posedat în funcție de cele trei persoane existente, deci are o dublă valoare pronominală. Pronumele posesiv poate apărea și numai cu valoare de pronume, dar cel mai adesea el este adjectiv pronominal, după cum o arată și forma sa. Pronumele posesiv se declină ca un adjectiv cu trei terminații din prima clasă: la feminin după declinarea I, iar la masculin și neutru după declinarea a II-a. Totodată formele terminate la nominativ singular în –er se declină ca un substantiv care îl pierde pe –e pe parcursul flexiunii.

Un singur posesor si un obiect posedat

Locutor	<i>meus, mea, meum</i>	al meu, a mea
Conlocutor	<i>tuus, tua, tuum</i>	al tău, a ta
Destinatar	<i>suus, sua, suum</i>	al său, a sa

Un singur posesor si mai multe obiecte posedate

Locutor	<i>mei, meae, mea</i>	ai mei, ale mele
Conlocutor	<i>tui, tuae, tua</i>	ai tăi ale tale
Destinatar	<i>sui, suae, sua</i>	ai săi, ale sale

Mai multi posesori si un singur obiect posedat

Locutor	<i>noster, nostra, nostrum</i>	al nostru, a noastră
Conlocutor	<i>vester, vestra, vestrum</i>	al vostru, a voastră
Destinatar	<i>suus, sua, suum</i>	al lor, a lor

Mai multi posesori si mai multe obiecte posedate

Locutor	<i>nostri, nostrae, nostra</i>	ai nostri, ale noastre
Conlocutor	<i>vestri, vestrae, vestra</i>	ai vostri, ale voastre
Destinatar	<i>sui, suae, sua</i>	ai lor, ale lor

Atenție! În cazul pronumelui posesiv, singura abatere de la flexiunea menționată constă în faptul că *meus* are vocativul singular *mi*, iar *vester* nu are vocativ.

Flexiunea pronumelui posesiv

Un singur posesor și un obiect posedat

	m.	f.	n.		m.	f.	n.		m.	f.	n.
N.	<i>meus</i>	<i>mea</i>	<i>meu</i>	N.	<i>tuus</i>	<i>tua</i>	<i>tuum</i>	N.	<i>suus</i>	<i>sua</i>	<i>suum</i>
V.	<i>mi</i>	<i>mea</i>	<i>meum</i>	V.	<i>tue</i>	<i>tua</i>	<i>tuum</i>	V.	<i>sue</i>	<i>sua</i>	<i>suum</i>
G.	<i>mei</i>	<i>meae</i>	<i>mei</i>	G.	<i>tui</i>	<i>tuae</i>	<i>tui</i>	G.	<i>sui</i>	<i>suae</i>	<i>sui</i>
D.	<i>meo</i>	<i>meae</i>	<i>meo</i>	D.	<i>tuo</i>	<i>tuae</i>	<i>tuo</i>	D.	<i>suo</i>	<i>suae</i>	<i>suo</i>
Ac.	<i>meum</i>	<i>meam</i>	<i>meum</i>	Ac.	<i>tuum</i>	<i>tuam</i>	<i>tuum</i>	Ac.	<i>suum</i>	<i>suam</i>	<i>suum</i>
Abl.	<i>meo</i>	<i>mea</i>	<i>meo</i>	Abl.	<i>tuo</i>	<i>tua</i>	<i>tuo</i>	Abl.	<i>suo</i>	<i>sua</i>	<i>suo</i>

Un singur posesor și mai multe obiecte posedate

	m.	f.	n.		m.	f.	n.		m.	f.	n.
N.	<i>mei</i>	<i>meae</i>	<i>mea</i>	N.	<i>tui</i>	<i>tuae</i>	<i>tua</i>	N.	<i>sui</i>	<i>suae</i>	<i>sua</i>
V.	<i>mei</i>	<i>meae</i>	<i>mea</i>	V.	<i>tui</i>	<i>tuae</i>	<i>tua</i>	V.	<i>sui</i>	<i>suae</i>	<i>sua</i>
G.	<i>meorum</i>	<i>mearum</i>	<i>meorum</i>	G.	<i>tuorum</i>	<i>tuarum</i>	<i>tuorum</i>	G.	<i>suorum</i>	<i>suarum</i>	<i>suorum</i>
D.	<i>meis</i>	<i>meis</i>	<i>meis</i>	D.	<i>tuis</i>	<i>tuis</i>	<i>tuis</i>	D.	<i>suis</i>	<i>suis</i>	<i>suis</i>
Ac.	<i>meos</i>	<i>meas</i>	<i>mea</i>	Ac.	<i>tuos</i>	<i>tuas</i>	<i>tua</i>	Ac.	<i>suos</i>	<i>suas</i>	<i>sua</i>
Abl.	<i>meis</i>	<i>meis</i>	<i>meis</i>	Abl.	<i>tuis</i>	<i>tuis</i>	<i>tuis</i>	Abl.	<i>sui</i>	<i>suae</i>	<i>sua</i>

Mai multi posesori și un singur obiect posedat

	m.	f.	n.		m.	f.	n.
N.	<i>noster</i>	<i>nostra</i>	<i>nostrum</i>	N.	<i>vester</i>	<i>vestra</i>	<i>vestrum</i>
V.	<i>noster</i>	<i>nostra</i>	<i>nostrum</i>	V.	.....		
G.	<i>nostri</i>	<i>nostrae</i>	<i>nostri</i>	G.	<i>vestri</i>	<i>vestrae</i>	<i>vestri</i>
D.	<i>nostro</i>	<i>nostrae</i>	<i>nostro</i>	D.	<i>vestro</i>	<i>vestrae</i>	<i>vestro</i>
Ac.	<i>nostrum</i>	<i>nostram</i>	<i>nostrum</i>	Ac.	<i>vestrum</i>	<i>vestram</i>	<i>vestrum</i>
Abl.	<i>nostro</i>	<i>nostra</i>	<i>nostro</i>	Abl.	<i>vestro</i>	<i>vestra</i>	<i>vestro</i>

Pentru persoana a III-a flexiunea lui *suus, sua, suum* este cea menționată.

Mai multi posesori și mai multe obiecte posedate

	m.	f.	n.		m.	f.	n.
N.	<i>nostri</i>	<i>nostrae</i>	<i>nostra</i>	N.	<i>vestri</i>	<i>vestrae</i>	<i>vestra</i>
V.	<i>nostri</i>	<i>nostrae</i>	<i>nostra</i>	V.	.....		
G.	<i>nostrorum</i>	<i>nostrarum</i>	<i>nostrorum</i>	G.	<i>vestrorum</i>	<i>vestrarum</i>	<i>vestrorum</i>
D.	<i>nostris</i>	<i>nostris</i>	<i>nostris</i>	D.	<i>vestris</i>	<i>vestris</i>	<i>vestris</i>
Ac.	<i>nostros</i>	<i>nostras</i>	<i>nostra</i>	Ac.	<i>vestros</i>	<i>vestras</i>	<i>vestra</i>
Abl.	<i>nostris</i>	<i>nostris</i>	<i>nostris</i>	Abl.	<i>vestris</i>	<i>vestris</i>	<i>vestris</i>

Pronumele demonstrativ

Limba latina are trei pronume demonstrative:

1. **hic, haec, hoc** – arată apropierea de pers. I, a vorbitorului – acesta de lângă mine
2. **iste, ista, istud** – arată apropierea de pers. a II-a (a aceluia căruia i se vorbește) – acesta de lângă tine
3. **ille, illa, illud** – arată depărtarea, dar se poate referi și la un obiect apropiat de pers. a III-a

Pe lângă aceste trei pronume demonstrative propriu-zise, limba latină mai are unul: is, ea, id, care trimite la un cuvânt (sau o propoziție) din text (dinainte sau care urmează).

Pronumele „is” se poate traduce prin relativ de după el, se traduce prin „cel (care), ceea (ce)”.

Pe lângă aceste patru pronume, mai există:

- un pronume de întărire: ipse, ipsa, ipsum = insumi, însuți, însuși
- un pronume de identitate: idem, eadem, idem = același, tot acela

OBSERVAȚIE!

Ipsa, ipsa, ipsum se declină ca „ille”, numai că N, Ac neutru se termină în „-m”.

Idem, eadem, idem este format din „is” și particula „dem”

Înainte particulei „-dem” desinențele terminate în „-m” îl transformă pe acesta în „-n”: eundem, eorundem.

Declinarea demonstrativelor prezintă asemănări cu cea a adjectivelor cu trei terminații.

Principalele deosebiri sunt:

- G sg se termină, la toate genurile, în „-ius”
- D sg se termină, la toate genurile în „-i”
- N, Ac sg neutru se termină, în general în „-d”

<i>Singular</i>			<i>Plural</i>			
Masc.	Fem.	Neutru	Masc.	Fem.	Neutru	
N	ipse	ipsa	ipsum	ipsi	ipsae	ipsa
G	ipsius	ipsius	ipsius	ipsorum	ipsarum	
D	ipsi	ipsi	ipsi	ipsis	ipsis	ipsis
Ac	ipsum	ipsam	ipsum	ipsos	ipsas	ipsa
Abl	ipso	ipsa	ipso	ipsis	ipsis	ipsis

<i>Singular</i>			<i>Plural</i>			
Masc.	Fem.	Neutru	Masc.	Fem.	Neutru	
N	idem	eadem	idem	eadem	eadem	
G	eiusdem	eiusdem	eiusdem	eorundem	eorundem	
D	eidem	eidem	eidem	iisdem	iisdem	
Ac	eundem	eandem	idem	eosdem	easdem	eadem
Abl	eodem	eadem	eodem	iisdem	iisdem	iisdem

Pronumele nehotărât

Ca și în limba română, pronumele nehotărâte înlocuiesc un substantiv în mod nedeterminat, fără a face o precizare. Ele pot avea și rol de adjectiv (aceasta dublă funcție explică forma dublă a neutrilor).

Principalele pronume nehotărâte sunt:

1. Quis, quae, quid (quod) = cineva, ceva
2. Aliquis, aliqua, aliquid (aliquid) = cineva, ceva
3. Quidam, quaedam, quiddam (quoddam) = oarecine
4. Quisque, quaeque, quidque (quodque) = fiecare
5. Quivis, quaevis, quidvis (quodvis) = oricare, orice

OBSERVAȚIE!

Aceste pronume se declină ca demonstrativele, au terminații de la declinările I și a II-a la toate cazurile, afară de genitivul singular terminat în „-ius” și de dativul singular, terminat în „-i”.

Pronumele negative

Nemo, neminis – *nimeni* - (ne+ hemo) = niciun om – se declina după declinarea a III-a
Nihil (ori nil) - *nimic* (de obicei indeclinabil)

Pronumele relativ

Pronumele relativ face legătura dintre o propoziție subordonată și unele cuvinte determinate din regenta. Se declină astfel:

<i>Singular</i>			<i>Plural</i>			
	<i>Masc.</i>	<i>Fem.</i>	<i>Neutru</i>	<i>Masc.</i>	<i>Fem.</i>	<i>Neutru</i>
N	qui	quae	quod (care)	qui	quae	quae
G	cuius	cuius	cuius	quorum	quarum	quorum
D	cui	cui	cui	quibus	quibus	quibus
Ac	quem	quam	quod	quos	quas	quae
Abl	quo	qua	quo	quibus	quibus	quibus

OBSERVAȚII!

1. Pronumele relativ așezat la începutul propoziției înlocuiește un pronume demonstrativ, cu valoare adjectivală sau substantivală, având deci înțelesul lui hic=acesta.
2. Pronumele relativ are valoare de substantiv atunci când cuvântul determinat de el se afla în alta propoziție. În acest caz, pronumele relativ se acordă cu substantivul determinat (antecedentul) numai în gen și număr, iar cazul va fi stabilit conform funcției lui în propoziție.
3. Pronumele relativ are valoare de adjectiv când se afla lângă cuvântul determinat, adică se acordă cu acesta în gen, număr și caz.

Pronumele interogativ

Pronumele interogativ înlocuiește un substantiv așteptat ca răspuns la o întrebare: quis venit? = cine a venit?

Când este însoțit de un substantiv, are funcție de adjectiv interogativ: quis liber est? = care (ce fel de) carte este? – acordându-se în gen, număr și caz cu substantivul respectiv.

Pronumele interogativ se declina ca pronumele relativ, cu excepția nominativului singular, care are forme diferite: quis (masc. și fem.) = cine?, quid (neutru) = ce?

OBSERVAȚIE!

Forma feminină „quis” este arhaic; ea a fost înlocuită cu „quae”.

Pronumele interogativ are și două compuse:

- quisnam, quaenam, quidnam = cine? ce?
- ecquis, ecqua(ecquae), ecquid = oare cine?

EXERCIȚII:

1. Declinați la plural în funcție de genul indicat următoarele pronume: noster, vestra, suum, meus, tua.

2. Recunoașteți formele pronominale și indicați categoriile gramaticale ale acestora:

tibi, sui, me, nos, meorum, tuis, vestris, se, ego, tu, nostrum, vestri, suo, tuos, meas, tui.

3. Traduceți formele pronominale în limba latină:

de noi	despre ai voștri	pe ale sale	pe mine
dintre voi	cu noi	dintre noi	de la noi
mie	de către tine	eu	nimănui
al meu	pentru mine	vouă	acela
pe ai tai	pe ai sai	despre sine.	nimic

4. Citiți textul. Analizați pronumele. Traduceți

Omnia fluunt, omnia mutantur

Nemo nostrum idem est in senectute qui erat iuvenis, nemo est mane, qui erat pridie; quidquid vides, currit cum tempore, nihil ex his, quae videmus, manet; hoc est, quod ait Heraclitus: in idem flumen bis non descendimus; manet idem fluminis nomen, aqua transmissa est. (după Seneca)

Vocabular:

idem – de asemenea

senectus, -utis – bătrânețe

iuvenis, -e – tânăr

mane - dimineața

pridie – în ajun

secum - cu sine

6. Identificați pronumele din următoarele propoziții și precizați-le felul!

Si tu vales, bene est; ego valeo.

Mea culpa.

Tua epistula me et meos parentes delectavit.

In nostra Urbe non solum liberi homines vivebant, sed etiam servi.

7. Subliniați în textul dat pronumele personale și reflexive:

Cincinnatus

Cincinnatus agrum suum arat. Legati curiae ad Cincinnatum veniunt et dicunt: „Tu agrum aras et Roma in magno periculo est: Aequi bellum contra patriam nostram parant. Nos mandata curiae ad te apportamus. Copiae te exspectant.” Tunc Cincinnatus respondet: „Magnum gaudium mihi paratis; itaque contra Aequos propero.” Postea Cincinnatus Aequos superat et ad aratrum suum venit, nam vitam rusticam amat.

Vocabular:

Cincinnatus, i – Cincinat
Dictator roman în 458 p.e.n.
suus, -a, um – al său
apporto, -are – a aduce
copia, -ae – oaste
tunc – atunci
gaudium, -i – bucurie
propero, -are – a se grăbi
supero, -are – a învinge
aratrum, -i – plug
rusticus, -i – rustic, de la țară
paro, -are – a pregăti
vado, -ere – a merge

cognosco, -ere – a cunoaște
mandatum, -i – însărcinare
ager, -i – ogor
aro, -are – a ara
legatus, -i – delegat, sol
curia, -ae – senat
periculum, -i – pericol
aequi, -orum – ecvii, populație din Italia.

contra – contra, împotriva
alter, -a, -um – altul, alta
ipse, -a, -um – însuși

8. Citiți și traduceți maximele:

- ✓ *Alter ego*
- ✓ *Cognosce te ipsum*
- ✓ *Vade mecum*

TEMA XVI

Subiectul lecției: NUMERALUL ÎN LIMBA LATINĂ

În limba latină existau mai multe tipuri de numerele:

Numeralele cardinale și ordinale

TABEL CU NUMERALUL LATIN		
Numărul:	Cardinal:	Ordinal:
1 - I	unus, a, um	primus, a, um
2 - II	duo, e, o	secundus, a, um
3 - III	tres, ia	tertius, a, um
4 - IV	quattuor	quartus, a, um
5 - V	quinque	quintus, a, um
6 - VI	sex	sextus, a, um
7 - VII	septem	septimus, a, um
8 - VIII	octo	octavus, a, um
9 - IX	novem	nonus, a, um
10 - X	decem	decimus, a, um
11 - XI	undecim	undecimus, a, um
12 - XII	duodecim	duodecimus, a, um
13 - XIII	tredecim	tertius decimus, a, um
14 - XIV	quattuor decum	quartus decimus, a, um
15 - XV	quindecim	quintus decimus, a, um
16 - XVI	sedecim	sextus decimus, a, um
17 - XVII	septendecim	septimus decimus, a, um
18 - XVIII	duodeviginti	duodevicesimus, a, um
19 - XIX	undeviginti	undevicesimus, a, um
20 - XX	viginti	vicesimus, a, um
21 - XXI	viginti unus	vicesimus primus
22 - XXII	viginti duo	vicesimus secundus
...	...	...
28 - XXVIII	duodetriginta	duodetricesimus, a, um
29 - XXIX	undetriginta	undetricesimus, a, um
30 - XXX	triginta	tricesimus, a, um
...	...	...
40 - XL	quadraginta	quadragesimus, a, um
...	...	...
50 - L	quinguinta	quinguintesimus, a, um
...	...	...
60 - LX	sexaginta	sexagesimus, a, um
...	...	...
70 - LXX	septuaginta	septuagesimus, a, um

...	...	...
80 - LXXX	octoginta	octogesimus, a, um
...	...	...
90 - XC	nonaginta	nonagesimus, a, um
...	...	...
100 - C	centum	centesimus, a, um
101 - CI	centum unus	centesimus (et) primus
...	...	...
200 - CC	ducenti, ae, a	ducentesimus, a, um
...	...	...
300 - CCC	trecenti, ae, a	trecentesimus, a, um
...	...	...
400 - CD	quadringenti, ae, a	quadringentesimus, a, um
...	...	...
500 - D	quingenti, ae, a	quingentesimus, a, um
...	...	...
600 - DC	sescenti, ae, a	sescentesimus, a, um
...	...	...
700 - DCC	septingenti, ae, a	septingentesimus, a, um
...	...	...
800 - DCCC	octingenti, ae, a	octingentesimus, a, um
...	...	...
900 - CM	nongenti, ae, a	nongentesimus, a, um
...	...	...
1000 - M	mille	millesimus, a, um

Din numerele cardinale se declină: **ununs, duo, tres**, sutele și miile. **Mille** la singular este indeclinabil.

Numerele ordinale se declină ca și adjectivele de la declinarea I și II (în **-us, -a, -um**).

Numerele, care exprimă zeci, însoțite de unitățile 8, 9 se exprimă prin scăderea acestor unități de la zecea următoare: **duodetrigint** – 28, **undetriginta** – 29.

Numerele distributive și adverbiale

(Numeralia distributiva et adverbialia)

I	singuli, -ae, -a – câte unul, câte una	semel - o dată
II	bini, -ae, -a –câte doi, câte două	bis – de două ori
III	terni, -ae, -a –câte trei	ter – de trei ori
IV	quaterni, -ae, -a -	quater
V	quini, -ae, -a	quinquies
VI	seni, -ae, -a	sexies
VII	septeni, -ae, -a	septies
VIII	octoni, -ae, -a	octies
IX	noveni, -ae, -a	novies
X	deni, -ae, -a	decies

XI	undeni, -ae, -a	undecies
----	-----------------	----------

EXERCITII:

1. Realizează corespondența:

1	decem
2	octo
3	novem
4	sex
5	unus
6	septem
7	duo
8	quinque
9	tres
10	quattuor

2. Scrieți cu litere numeralele

<i>17</i>	
<i>24</i>	
<i>28</i>	
<i>30</i>	
<i>38</i>	
<i>42</i>	
<i>55</i>	
<i>63</i>	
<i>79</i>	
<i>84</i>	
<i>103</i>	
<i>206</i>	
<i>1000</i>	
<i>1045</i>	
<i>1234</i>	

3. Citiți textul:

Mensum nomina

Apud Romanos antiquos non Ianuarius, sed Martius primus anni mensis erat. Itaque September septimus, December decimus erat. Quintus mensis olim Quinctilis, sextus Sextilis nominabatur; qui postea a Iulio Caesare et imperatore Augusto nomina Iulii et Augusti traxerunt. Mensis Ianuarius a Iano, summo olim Romanorum deo, nomen habet, Martius a Marte. Nos nomina illa adhuc servamus, quamquam Ianuarius nunc primus mensis est, September nonus, December duodecimus.

Vocabular:

Olim - cândva, odată

nominabatur - era numită

Ianus, -i - zeul porților și al ușilor începutului, reprezentat cu două fețe, lui i-a fost închinată luna ianuarie.

a - de, de la, de către

postea - după aceea, apoi

traxerunt - a interpreta, a denumi

summo, -are- part.- luat, -ă

adhuc- pînă acum
servo, -are – a scăpa

quamquam – măcar că , cu toate că
nunc – acum

4. Subliniați numeralele din text. Indicați tipul lor.

5. Traduceți textul

6. Citiți și traduceți maximele:

Epistola non erubescit
Littera scripta manet
Qui quaerit reperit

TEMA XVII

Subiectul lecției: PRAESENS ET IMPERFECTUM CONIUNCTIVI ACTIVI

Praesens coniunctivi activi se formează: la verbele de conjugarea I prin adăugarea la tema infectului a sufixului **-e**, la verbele de celelalte conjugări a sufixului **-a** și a terminațiilor personale active.

Notă: la conjugarea I –a din temă și sufixul –e se contopesc în –e: para-e-m, pares

Conjugarea I	Conjugarea II	Conjugarea III	Conjugarea IV
	monere	ducere	audire
1. pare -m 2. pare - s 3. pare – t	mone - a –m mone – a-s mone – a-i	duc - a – m duc- a - s duc –a– t	audi –a – m audi –a – s audi – a– t
1. pare – mus 2. pare– tis 3. pare – nt	mone –a- mus mone –a- tis mone –a- nt	duc – a– mus duc –a– tis duc- a- nt	audi –a – mus audi – a– tis audi – a- nt

Verbul „esse”

Praesens coniunctivi

Sg. 1. sim (*eu*) *să fiu* ,
2. sis
3. sit

Pl. 1. *simus*
2. *sitis*
3. *sint*

Imperfeccum coniunctivi activi

Regulă: Imperfeccum coniunctivi activi se formează prin adăugarea la tema infectului a sufixului **-re-** și a terminațiilor personale active.

Notă: La verbele de conjugarea III între temă și sufix intervine –e- de legătură: duc-**e**-re-m, leg-**e**-re-m, etc.

Conjugarea I	Conjugarea II	Conjugarea III	Conjugarea IV
parare	monere	ducere	audire
1. para-re -m 2. para-re - s 3. para-re – t	mone - re –m mone – re -s mone – re -i	duc – e-re – m duc- e-re – s duc – e-re – t	audi – re – m audi – re – s audi – re – t
1. pa ra-re – mus 2. pa ra-re– tis 3. pa ra-re – nt	mone – re - mus mone – re - tis mone – re - nt	duc – e-re – mus duc – e-re – tis duc- e-re - nt	audi – re – mus audi – re – tis audi – re- nt

Verbul „esse”

essem - să fiu, aș fi	essemus
esses	essetis
esset	essent

EXERCITII:

1. Completați seriile:

- ....., sis, ..., simus, sitis, ...
- ....., ..., esset, ..., ..., essent.

2. Determinați de ce conjugare sunt următoarele verbe. Conjuțați un verb la alegere la conjunctiv prezent și trecut.

Voco, -are - a chema

Suadeo, -ere - a sfatui

Mitto, -ere - a trimite

Fugio, -ire - a fugi

memoro, -re - a aminti, a povesti, a spune

declaro, -are - a proclama; a spune lamurit

iacto, -are - a spune, a se lauda; a scutura, a agita

narro, -are, - a povesti, a spune, a vorbi despre ceva

praedico, -re - a prezice

dedico, -are - a dedica, a inchina, a consacra,

dico, -ere - a zice, a spune, a afirma, a povesti

descendo, -ere - a merge pe jos, a cobori; a patrunde; a ajunge

vado, -ere - a merge, a se îndrepta, a porni

amo, -are - a iubi; a fi pe plac.

3. Includeti două forme ale verbului conjugat în enunțuri.

4. Citiți textul:

Villicae officia

Haec erunt villicae officia. Dominum metuat. Vicinas aliasque mulieres ne invisat, neve ad sese recipiat. Ne ambulatris sit. Munda Sit. Munda sit atque villam mundam habeat. Prima surgat, postrema Cubitum eat. Cibum domino et familiae curet ut coquat. Gallinas multas et ova habeat. Pira et uvas in doliis aut in urceis condant. Farinam bonam sciat facere.

Illius cura dominus villam bene ordinatum semper inveniat.

Vocabular:

Villica, -ce – îngrijitoare la moșie

officium, -ii – obligație, datorie

metuo, -ere – a se teme

vicina, -ae- vecină

aliasque –

mulier – is - femeie

invisat – invisio, -are – a invita

neve – și nu, -și nici

sese -

recipi, -ere – a primi

TEMA XVIII

Subiectul lecției: PREPOZIȚIA LIMBII LATINE.

CONJUNCȚIA. INTERJECȚIA LIMBII LATINE

PREPOZIȚIA LIMBII LATINE

Asa cum o arată și numele (*prae-ositio* = punere înainte), prepoziția este partea de cuvânt care se așează înaintea substantivului. În funcție de cazurile cu care se construiesc, prepozițiile se împart în trei grupe, și anume: prepoziții cu Acuzativul, cu Ablativul și prepoziții care se construiesc atât cu Acuzativul, cât și cu Ablativul.

1. Prepoziții cu Acuzativul

Sunt cele mai numeroase, și pentru însușirea lor s-a recurs adesea la anumite procedee mnemotehnice.

- ante, apud, ad, adversus = înainte, la, către, împotriva;
- circum, circa, citra, cis = împrejur, de jur împrejur, dincoace, peste;
- erga, contra, inter, extra = față de, împotriva, între, în afara;
- infra, intra, iuxta, ob = sub, înaintea, lângă, din pricina;
- penes, pone, post, praeter = în putere, în urma, după, pe lângă;
- prope, propter, per, secundum = aproape, din cauza, prin, după;
- supra, versus, ultra, trans = peste, către, dincolo de, peste.

OBSERVAȚIE: Ar fi trebuit inclusă printre prepoziții cu Acuzativ și *usque* (= până la), ex. 'usque Iovem' (= până la Jupiter, până la Dumnezeu).

2. Prepoziții cu Ablativul

Cer după ele Ablativul, urmatoarele prepoziții:

- a, ab, absque, abs si de = de, de la, de către, fără, de/din;
- coram, clam, cum, ex si e = înaintea, pe ascuns, cu si din;
- sine, tenus, pro si prae = fără, până la, pentru și înainte.

3. Prepoziții cu Acuzativul și Ablativul

Pot cere atât acuzativul, cât și ablativul, urmatoarele prepoziții:

- in, sub, subter, super = în, sub, dedesubt, pe/despre.

CONJUNCȚIA

Este partea de vorbire nedeclinabilă, care unește părți de propoziție de același fel sau propoziții între ele. Conjunțiile sunt de două feluri: coordonatoare și subordonatoare.

1. Conjunțiile coordonatoare

Acestea, la rândul lor, sunt de mai multe feluri:

- a) Copulative: et = și; -que (enclitic) =și; ac, atque = și; neque = nici;
- b) Disjunctive: aut = sau; vel-, -vel = sau-, -sau;

- c) Adversative: sed = dar; at (ast) = iar; autem = însă; verum, vero = iar; ceterum = de altfel; tamen, attamen, atqui = totuși;
- d) Cauzale: nam, enim, namque = căci; etenim = deoarece; nempe, quippe = căci;
- e) Conclusive: ergo = deci; igitur = așadar; itaque, quare, quamobrem = de aceea, prin urmare, pentru aceea; proinde = ca atare + un verb la imperativ.

2. *Conjuncțiile subordonatoare*

Conjuncțiile subordonatoare leagă o propoziție secundară (subordonată) de o propoziție regentă. După felul în care stabilesc relațiile de subordonare, conjuncțiile de acest tip pot fi:

- a) De cauză: quod, quia, quoniam, quando, quandoquidem, quapropter, cum = fiindcă, pentru că, deoarece;
- b) De consecuție: ut, ut non, = încât, încât nu;
- c) De concesie: etsi, etiamsi, tametsi, quamquam, quamvis, ut, cum licet = deși, cu toate că;
- d) De condiție: si, si forte, si modo, si quidem, sin nisi, dummodo = dacă, dacă cumva, dacă într-adevăr, dacă nu, numai să, numai dacă;
- e) Completive: quod, ut, ne, quin, quominus = ca, să, ca să, că nu cumva să, ca mai puțin să;
- f) De omparație: ut, quasi, tamquam si, ut si, velut si, acque ac si, proinde ac si = cum, precum, ca și cum, ca și când;
- g) De timp: cum, quando, postquam *si* posteaquam, antequam, priusquam, dum, donec, quoad, simul ac, cum primum, utprimum, ubi primum, statim ut = cand, ori de câte ori, în timp ce, pe când, după ce, înainte de a, până să, îndată ce.

INTERJEȚIA LIMBII LATINE

Este una dintre părțile de vorbire indeclinabile, prin care se exprimă un sentiment, o stare sufletească spontană, sau un strigăt.

Întrucât interjecțiile arată o stare sufletească sau un sentiment ele au fost împărțite astfel:

- a) Interjecții de durere: o!, ah, heu, hei (= O, ah, vai!);
- b) Interjecții de bucurie: evae, evax (= bravo!). Ex.: evae tuum (= bravo ție!);
- c) Interjecții de indignare: proh, pro! (= o, pentru numele);
- d) Interjecții de mirare: oh, pape, hem (= ei, poftim, iată ca!);
- e) Interjecții de amenințare și compatimire: vae! (= vai!);
- f) Interjecții de scârbă: apage, hui (= piei! Pleacă de aici, pfuif);
- g) Interjecții de încurajare: eia, age, macte (= hai! Ei bine! bravo!);
- h) Interjecții de chemare: heus, eho, hercule, hercle, mehercle (= ei! hei! Pe Hercule!).

TEMA XIX

Subiectul lecției: TEXTE CELEBRE LATINE

GAUDEAMUS IGITUR

(cântec studentesc vechi)

https://www.youtube.com/watch?v=6NXmILd9R5I&list=RD6NXmILd9R5I&start_radio=1&t=3

"**De Brevitate Vitae**" ("Despre scurțimea vieții"), cunoscut popular ca "**Gaudeamus igitur**" ("Să ne bucurăm, așadar") sau doar "Gaudeamus", este un popular cântec academic în mai multe țări europene, fiind cântat sau recitat mai ales la ceremoniile universitare de absolvire. Cântecul datează de la începutul secolului al XVIII-lea și este inspirat dintr-un manuscris în limba latină din 1287. El se află în tradiția carpe diem ("trăiește clipa") promovând bucuria vieții.

BIOGRAFIA imnului studentesc se întinde de-a lungul mai multor veacuri. Compozitorul melodiei a rămas, până acum, anonim. Se pare că este vorba de un cânt medieval, de origine germană, a cărui prima tipăritură muzicală a apărut în anul 1788. Versurile celor 7 strofe provin din mai multe surse literare. În trecutul îndepărtat, pe lângă textul latin, a circulat și altul german, ajungându-se în secolul al XVIII-lea la un text mixt (latin-german), străbătut de multe vulgarități.

Strofa întâi a fost descoperită într-un manuscris din 1582, în timp ce următoarele două provin dintr-un cânt medieval gregorian (psalm), identificat documentar în 1267. Forma definitivă pe care o cunoaștem azi a imnului „GAUDEAMUS IGITUR” a realizat-o în 1871 preotul și literatul german C.W Kindleben, expulzat din Halle pentru conținutul revoluționar al cântecelor sale studentești. C.W Kindleben a murit în 1785, surghiunit, la Dresda.

Este cântecul oficial al mai multor școli, colegii, universități sau societăți academice.

Mai jos este o versiune din secolul al XVIII-lea a cântecului (C.W. Kindleben, 1781) cu o traducere în limba română.

1. Citiți și traduceți textul:

Gaudeamus igitur, _____

Iuvenes dum sumus! _____

Post iucundam iuventutem, _____

Post molestam senectutem _____

Nos habebit humus. _____

Ubi sunt, qui ante nos _____

In mundo fuere? _____

Vadite ad superos, _____

Transite ad inferos, _____

Hos si vis videre! _____

Vita nostra brevis est, _____

Brevi finietur; _____
 Venit mors velociter, _____
 Rapit nos atrociter, _____
 Nemini parcetur! _____
 Vivat Academia _____
 Vivat professores _____
 Vivat membrum quodlibet, _____
 Vivat membram quaelibet, _____
 Semper sint in flore! _____

Vocabular:

<i>Gaudeo, ere – a se bucura, a se veseli</i>	<i>transeo, ere – a trece</i>
<i>igitur – aşadar</i>	<i>ad – la, către, spre</i>
<i>iuvenis, -e- tânăr</i>	<i>superi, -orum - zeii de sus</i>
<i>dum – în timp ce, până ce...</i>	<i>inferior, -oris - inferior</i>
<i>iucundus, -a, -um –plăcut</i>	<i>hos – hic, heac, hoc (c. Acc)</i>
<i>iuventus, - utis – tinerețe</i>	<i>si - dacă</i>
<i>molestus, -a, -um – neplăcut</i>	<i>vis - putere</i>
<i>senectus, -utis - bătrânețe</i>	<i>video, ere –a vedea</i>
<i>humus, -i – pământ</i>	<i>finio, -ire- a se termina, a se sfârși</i>
<i>ubi – când, unde</i>	<i>mors, mortis - moarte</i>
<i>ante – în fața, înaintea</i>	<i>velociter – iute, repede</i>
<i>mundus, -i – lume</i>	<i>rapio, -ere - a răpi</i>
<i>fuere – tr. a fost</i>	<i>atrociter – în mod groaznic</i>
<i>parco, - ere – a cruța (d. p. – este cruțată)</i>	
<i>membrum, -i – membru</i>	
<i>quodlibet – oricare, orice (g. n)</i>	
<i>quaelibet – oricine (g. f)</i>	

2. Comparați traducerea obținută de dumneavoastră cu cea de mai jos:

Latină	Română
Gaudeamus igitur Iuvenes dum sumus. Post iucundam iuventutem Post molestam senectutem Nos habebit humus.	Să ne bucurăm, aşadar, Cât încă suntem tineri Fiindcă dup-o tinerețe agitată, Și-o bătrânețe-ngreunată, Țărâna ne va avea pe toți.
Ubi sunt qui ante nos In mundo fuere? Vadite ad superos Transite in inferos Hos si vis videre.	Unde-s, oare Cei ce-au trăit înainte-ne? Poți s-ajungi până-n Ceruri Sau să păsești prin Iad De dorești să-i revezi.
Vita nostra brevis est Brevi finietur. Venit mors velociter Rapit nos atrociter Nemini parcetur.	Viața ne este scurtă Va fi terminată prea curând, Moartea vine fulgerător Atroce ne agață-n ghearele-i. Nimeni nu-i cruțat de-aceasta.
Vivat academia! Vivant professores!	Trăiască școala! Trăiască profesorii!

Vivat membrum quodlibet; Vivant membra quaelibet; Semper sint in flore.	Trăiască fiecare-ntrebător! Trăiască fiecare-ntrebătoare! Fie ca ei să-nflorească de-a pururi!
Vivant omnes virgines Faciles, formosae. Vivant et mulieres Tenerae, amabiles, Bonae, laboriosae.	Trăiască toate fecioarele Binevoitoare și curate la suflet! Trăiască, de-asemeni, Femeile tandre, iubitoare Și pline de hărnicie!
Vivat et res publica et qui illam regit. Vivat nostra civitas, Maecenatum caritas Quae nos hic protegit.	Trăiască patria Și cei ce-o conduc! Trăiască-ne orașul Și binefăcătorii acestuia Care, prin caritatea lor, ne oferă siguranță!
Pereat tristitia, Pereant osores. Pereat diabolus, Quivis antiburschius Atque irrisores.	Fie ca tristețea să piară! Fie ca urătorii să piară! Fie ca Diavolul să piară! Fie ca oricine-i împotriva școlii noastre, Oricine-ar râde de-aceasta, să piară!

PATER NOSTER

<https://www.youtube.com/watch?v=1hWE52zsOaA>

Pater noster, qui es in caelis, sanctificetur nomen Tuum, adveniat regnum Tuum, fiat voluntas Tua, sicut in coelo, et in terra. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie et dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos a malo. Amen.

LIMBA NOASTRĂ

"Limba noastră" este o poezie scrisă de Alexei Mateevici (1888-1917), cuprinzând 12 strofe de câte patru versuri. Poezia este un elogiu adus limbii române (fără ca numele limbii să apară explicit) și un îndemn pentru prețuirea ei. Versurile acestui imn au fost scrise de către Alexie Mateevici la Congresul Scriitorilor din Basarabia unde s-a hotărât trecerea la alfabetul latin și alte reforme importante. Mateevici a contribuit substanțial la emanciparea națională a Basarabiei. Melodia a fost compusă de Alexandru Cristea (1890-1942).

La 22 iulie 1995 deputații din Parlamentul Republicii Moldova au aprobat strofele 1, 2, 5, 8 și 12 ale poeziei „Limba noastră” drept imn național și oficial al Republicii Moldova. Muzica cântecului a fost compusă de Alexandru Cristea, iar aranjamentul realizat de Valentin Dînga. Legea cu privire la imn a fost publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 45-46/555 din 17 august 1995.

<i>Alexei Matetevici</i>	<i>Vasile Harega</i>
Limba noastră-i o comoară În adâncuri înfundată Un șirag de piatră rară Pe moșie revărsată.	Lingua nostra est thesaurus In profundus iam infixus, Torquis lapidum carorum Patrimonio diffusus
Limba noastră-i foc, ce arde Într-un neam, ce fără veste S-a trezit din somn de moarte, Ca viteazul din poveste.	Lingua nostra vir – focus ardens Generis cuiusdam, quod ut Fortis vir e sommo mortis Sponte sua resurrexit.

***

«In omni Gallia, eorum hominum qui aliquo sunt numero atque honore genera sunt duo. Nam plebes paenae servorum habetur loco, quae nihil audet per se, nullo adhibetur consilio.» Caesar

Gallia, -ae = Galia
is, ea, id= acesta, aceasta, eorum =caz
G
homo,-inis=om
genus, -eris=categorie
duo, duae, duo= doi, două
qui, quae, quod=care
aliquis, aliqua, aliquod=vreun, vreo
numerus,-i=rang, valoare
honor, -oris=cinste, considerație
nam=căci
plebes, ei=mulțime, plebe

omnis, -e= întreg, tot
paenae servorum habetur loco =este
considerată aproape în rândul sclavilor
quae=care
nihil=nimic
audeo, ere, ausus sum=a îndrăzni
per se= prin sine
nullus,-a, -um= niciun, nicio
consilium, ii=consfătuire
adhibeo, -ere, -hibui, -hibitum= a
admite, a invita

ISTORICUL UNOR MAXIME LATINE

Carpe Diem! – Bucură-te de ziua de azi!

Sau, cum se mai traduce, **Trăiește clipa.** Din Horațiu, *Ode*: „*Carpe diem, quam minimum credula postero*” – „*Bucură-te de ziua de azi și nu te încrede prea mult în cea de mâine!*” Versul ce include expresia este: „*Nu ți-e îngăduit, o, Leuconoe, să cunoști capătul rânduit de zei zilelor mele și ale tale... Stând de vorbă, timpul a și trecut. Bucură-te de ziua de azi și nu te încrede în cea de mâine.*” Un imbold de a culege („*carpere*” înseamnă „*a culege*”) roadele clipei prezente, de a trăi din plin prezentul, fiindcă doar ziua de azi e certitudine.

Acta est fabula, plaudite! – Spectacolul s-a sfârșit, aplaudați!

Sau *piesa a fost jucată, aplaudați!*, acestea au fost ultimele vorbe ale lui Augustus. Expresia era folosită în perioada antică la sfârșitul reprezentațiilor de teatru. Pentru că atunci oamenii nu știau când se termină piesa și rămâneau în continuare, așteptând ca actorii să revină pe scenă, cineva anunța *Acta est fabula*, adică *Spectacolul s-a terminat*.

Laudator temporis acti – Acel care laudă vremurile trecute/apuse

Horațiu, versul 173 din *Ars poetica*. Este adresat împotriva celor care cântă cu regret și nostalgie, laudă și idealizează vremurile de odinioară și nu găsesc nimic bun, de preț, în prezentul timpului lor.

Variatio delectat – Varietatea desfată

Sau în forma „*Varietas delectat*”. Folosită de poetul Fedru (Phaedrus) în *Fabule (Fabulae)*, când i se adresează unui cititor necunoscut și îi spune: „*Dictorum sensus ut delectet varietas*” – „*Să farmec gustul prin varietatea subiectelor*”.

Diem perdidit – Mi-am pierdut ziua

Suetoniu (Gaius Suetonius Tranquillus), în *Viețile celor doisprezece Cezari (De vita XII Caesarum)*, povestește despre împăratul roman Titus (născut în anul 39, decedat în 81) că acestea erau cuvintele pe care le rostea atunci când, la sfârșitul unei zile, constata că nu a făcut nimănui un bine. Asculta toate petițiile cu atenție și răbdare și dădea mereu dovadă de bunăvoință, scria Suetoniu. Deși scurta lui domnie (între anii 79-81, când a murit otrăvit, cel mai probabil de fratele lui) a fost afectată de tot felul de catastrofe – erupția Vezuviului, incendiile devastatoare în Roma, molime – Titus a rămas în istorie ca „bunul și darnicul împărat al Romei”.

Tu ne cede malis! – Nu ceda în fața răului (nenorocirii)!

Din Vergiliu, *Eneida*: „*Tu ne cede malis, sed contra audentior ito!*” – „*Nu te lăsa copleșit de greutăți, de loviturile vieții, ci înfruntă-le*”. Este răspunsul dat de Sibila de la Cumae lui Enea (Aeneas) când acesta a venit să-i ceară ajutorul și sfatul. A rămas o expresie de încurajare în momente dificile, pentru ca omul să nu se lase copleșit de neazuri, ci să lupte pentru a le depăși.

Sapientia sat – Pentru cel înțelept e de ajuns

Autorul maximei „*Dictum sapienti sat est*” adică „*Celui deștept îi ajunge o vorbă*” este Plaut (Titus Maccius Plautus), autorul unor comedii, pe care a preluat-o și redus-o la două cuvinte Terențiu (Publius Terentius Afer) în *Formio (Phormio)*. Mesajul este că omul inteligent nu are nevoie de multe explicații și un singur cuvânt e suficient pentru a înțelege.

Oderint, dum metuant – Să mă urască, dar să se teamă de mine

Deși din scrierile poetului dramatic roman Attius (Accius) Lucius au rămas titlurile și destul de puține fragmente, expresia *oderint, dum metuant* a fost găsită în una din tragediile lui, *Atreus*. În mitologie și în cultura antică, acest rege Atreus a apărut ca un tiran care nu s-a dat în lături de la nimic, nici de la torturi, nici de la omoruri, pentru a avea puterea – povestea spune că i-a ucis fiul (sau fiii) fratelui său și i-a servit acestuia o tocană din el (ei). *Oderint, dum metuant* a devenit deviza despoților, a dictatorilor. Potrivit istoricului Suetoniu, acestea erau cuvintele preferate ale dezaxatului împărat Caligula, renumit pentru accesesele de furie și comportamentul dictatorial – printre altele, se considera zeu, umbla uneori în haine de femeie și în timpul domniei lui mai bine de o sută din zilele unui an au fost declarate oficial sărbători.

Celebrele vorbe scrise de Attius Lucius au fost deseori parafrazate. Abilul împărat Tiberiu se pare că a zis: *Să mă urască, dar cu condiția să respecte ceea ce fac*.

Festina lente este un adagiul latin, care înseamnă “**Grăbește-te încet**”. Are structura unui **oximoron**, o figură de stil care constă în asocierea a doi termeni aparent incompatibili, ascunzând, de cele mai multe ori, o intenție ironică. Potrivit lui Suetoniu, erudit roman, din secolul întâi d.Hr., autor al celebrei opere “Viața celor doisprezece Cezari”, **Festina lente** era replica preferată a lui Augustus, primul împărat roman, care considera că nimic nu ar fi mai nepotrivit pentru un conducător decât graba și cutezanța exagerată. De aceea repeta frecvent: “*Grăbește-te încet! Mai bine un conducător prudent, decât unul temerar. Facem destul de repede ceea ce facem bine*”. Ulterior, adagiul **Festina lente** a devenit emblematic și pentru alte personalități sau familii nobile, precum Familia Medici, una dintre cele mai influente din Florența secolelor al XV-lea – al XVI-lea. Unul dintre membrii Familiei Medici, Cosimo de Medici, duce de Florența, și-a ales și o emblemă care să illustreze această zicere – **o țestoasă purtând o velă pe carapace**.

Există și în limba română o zicere al cărei sens este echivalent cu adagiul latinesc Festina lente – “Graba strică treaba”, o formulare, în stil autohton, a unei învățături desprinse din experiența de viață sau, cum spunea Lucian Blaga despre proverbele și zicătorile noastre, expresia unor “adevăruri văzute dintr-o parte, pieziș sau de la înălțime”, în care omul este văzut “cu toate calitățile și metehnele, cu toate apucăturile, întocmirile și rosturile sale, voite și nevoite”.

Alma Mater (lat. „Mamă care te hrănește”) – Astfel au fost denumite Cibela, zeița naturii, și Ceres, zeița vegetației. Poeții latini au întrebunțat apoi această expresie spre a desemna

patria. Iar mai târziu ea a devenit o caracterizare pentru universităţi, în sensul că ele sunt ca o mamă care dă hrană spirituală.

Errare humanum est este o foarte cunoscută expresie latinească, folosită adesea și în varianta completă: **“Errare humanum est, perseverare diabolicum”**. Acest adagiul este atribuit de unii lui **Seneca** (în lucrarea “Controversiae”), dar apare frecvent, în antichitate, și în operele marilor autori de tragedii – Eschil, Sofocle și Euripide, și în scrierile lui Titus Livius (“Venia dignus error is humanus”) sau Cicero (“Cuiusvis hominis est errare”), deoarece **face referire la un aspect consubstanțial naturii umane**.

Meneandru, autor de comedii, din secolul al IV-lea î.Hr., exprima și el o idee similară, într-o formulare asemănătoare: **“Peccare idem bis, haud vari sapientis est”** (**A comite de două ori aceeași greșală nu este semnul unui om înțelept**).

Așadar, **“Errare humanum est”** înseamnă: **“A greși este omenește”, frecvent cu completarea “perseverare diabolicum” – “a persevera în greșală este diabolic”**.

Câteva secole mai târziu, în perioada Evului Mediu, **Sfântul Augustin**, în “Predicile” sale, va relua celebrul adagiul latin, pentru a transmite viziunea sa asupra unei ipostaze a condiției umane: **“Humanum fuit errare, diabolicum est per animositatem în errore manere” – “Greșala este omenească, dar a persista în greșală, din orgoliu, este diabolic”**.

Este vorba, **așadar**, de o **maximă filosofică**, prin care se caută să se explice și să se găsească o scuză pentru o greșală, o eroare morală, o rătăcire, o imperfecțiune, un moment de neatenție etc. **Omul nu este perfect și se întâmplă să se abată de la ceea ce este firesc, corect, moral, dar o astfel de situație nu trebuie repetată, pentru că s-ar transforma în neglijență, indolență, perfidie**.

În general, sensul expresiei **“Errare humanum est, perseverare diabolicum”** vizează **comportamentele individuale**, dar se poate constata că, în timp, adagiul latin, mutatis mutandis, se aplică și la nivel social, economic, juridic, prin felul în care sunt concepute regulile, legile, normele care guvernează societatea.

Din această maximă latină, de-a lungul secolelor, s-au dezvoltat și alte variante, toate vizând o latură comportamentală și morală: **“Omul înțelept învață din greșelile proprii, cel și mai înțelept învață din greșelile altora” (Confucius)**, **“O persoană inteligentă nu numai că face greșeli, dar oferă și o șansă altora” (Wiston Churchill)**, **“Libertatea este nimic, dacă dreptul la greșală este exclus” (Mahatma Gandhi)**, **“Frica de a greși nu ar trebui să ne împiedice să căutăm adevărul”**, **“A greși este omenește, a ierta este divin”**, **“Omul din greșeli învață”** etc.

MIC DICȚIONAR DE EXPRESII ÎN LIMBA LATINĂ

1. Scientia potentia est – știința este putere.
2. Historia est magistra vitae – istoria este învățătoarea vieții.
3. Barba crescit, caput nescit – barba crește, capul nu știe.
4. Otium post negotium – odihnă după lucru
5. Per aspera ad astra – prin greutăți spre stele
6. Pacta sunt servanda – înțelegerile trebuie respectate.
7. Verba volant, scripta manent – vorbele zboară, scrisul rămâne.
8. Mala herba cito crescit – iarba rea crește repede
9. Literarum radices amarae, fructus dulces sunt – Rădăcinile învățaturii sunt amare, iar fructele ei dulci;
10. Tabula rasa – persoana analfabetă
11. Alter ego – al doilea eu, alt eu;
12. Cognosce te ipsum – Cunoaște-te pe tine însuși;
13. Vade mecum! – mergi cu mine, hai cu mine;
14. Quia aquam timebat, in aquam incidit – Cine se teme de apă, în apă cade.
15. Alma mater - universitate
16. Aeternum vale – ultimul rămas bun
17. Ars longa, vita brevis – arta e lungă, viața e scurtă;
18. Divide et impera! – Împarte și stăpânește!
19. Festina lente! – Grăbește-te încet!
20. Nota bene! – notează bine! Ține minte!
21. Errare humanum est. – A greși este omenește
22. Est modus in rebus – este o măsură în toate.
23. Verum amicum pecunia non parabatis. – Prietenul adevărat nu se cumpără cu bani!
24. Qui seminat mala, metet mala. – Cine seamănă puțin, culege puțin
25. Modestia hominem ornat. – Modestia îl înfrumusețează pe om.
26. Repetitio est mater studiorum. – repetiția este mama învățaturii
27. Mens sana in corpore sana – Minte sănătoasă în corp sănătos.
28. Finis coronat opus. – Sfârșitul încununează opera.
29. Dies diem docet - o zi învață pe alta
30. Unus dies gradus est vitae – O zi este un pas prin viață
31. E fructu arbor cognoscitur – după fruct este cunoscut arborele
32. Manus manum lavat – o mână spală pe alta

33. Pro domo sua – în favoarea sa
34. Edimus ut vivamus, non vivimus ut edamus – Mâncăm ca să trăim, nu trăim ca să mâncăm;
35. Veritas temporis filia – adevărul este fiica timpului
36. Qui fodit alteri foveam, incidit in eam – cine sapă groapă altuia, singur cade în ea.
37. Cave canem – ferește-te de câine
38. Dixi et animum levavi – am spus și mi-am ușurat sufletul
39. Epistola non erubescit – scrisoarea nu roșește
40. Littera scripta manet – litera rămâne scrisă
41. Qui quaerit reperit – cine caută găsește
42. Non progredi est regredi – a nu progresa înseamnă a regresa
43. Nulla calamitas sola – nici o problemă singură
44. Persona grata – persoană dorită, așteptată.
45. Sero venientibus ossa – acelor care vin târziu oasele
46. Qui scribit bis legit – cine scrie citește de două ori.
47. Volens nolens – vrând-nevrând
48. Veni, vidi, vici – am venit, am văzut, am biruit
49. Quae nocent, docent – acele ce aduc rău ne învață.
50. Quod capita, tot sensus – câte capuri atâtea păreri.
51. Aquila non capit muscas -Vulturul nu prinde muste
52. Absentem laedit, qui cum ebrio litigat -Cel care se ceartă cu un bețiv rănește un absent.
53. Laborare est orare -Lucrul este rugă.
54. Aegroto dum anima est, spes est - Cât timp bolnavul suflă, mai este speranță.
55. Amor patriae nostra lex - Iubirea patriei este legea noastră.
56. Alea jacta est - Soarta este hotărâtă! Zarurile au fost aruncate!
57. Obiter dicta - În treacăt spuse.
58. Asinus asinorum in saecula saeculorum - Măgarul măgarilor în secolele secolelor.
59. Sic transit gloria mundi - Așa trece gloria lumii.
60. Aut Caesar, aut nihil - Sau Cezar, sau nimic.
61. Habemus papam! - Avem papă!
62. Avarus ipse miseriae causa est suae - Avarul este cauza propriei lui mizerii.
63. Ave Caesar morituri te salutant! - Să trăiești Caesar, muritorii te salută!)
64. Beatus, qui prodest, quibus potest - Fericit este cel care se face util prin ajutorul dat.
65. Bis dat, qui cito dat - Cine dă rapid, dă de două ori.

66. Bene diagnoscitur, bene curatur - Cine da un diagnostic bun, vindecă bine.
67. Bona diagnosis, bona curatio - Bun diagnostic, bun leac.
68. Bona valetudo melior est quam maximae divitiae - Sănătatea bună este mai valoroasă decât cea mai mare avere.
69. Bonum vinum laetificat cor hominis - Vinul bun înveselește inima omului.
70. Barba non facit philosophum - Barba nu te face filosof.
71. Beneficium accipere, libertatem est vendere - Dacă accepți un favor îți vinzi libertatea.
72. Grosso modo - În linii mari.

Bibliografie:

1. Barbu, N. I., Vasilescu, T. I., Gramatica Latină (fonetică, morfologie, sintaxă, appendix), București, 1969, sau oricare altă ediție ulterioară
2. Bujor, I., Chiriac, Fr., Gramatica Limbii Latine, ediția II, 1971;
3. Cemărtan Claudia, Kucerov Ecaterina, Curs de limbă latină: Manual pentru studenții facultăților umanitare/ Chișinău, 1998.
4. Cretia Gabriela, Morfologia istorica a verbului latin, Editura Univerisitatii din București, 1999
5. Flaiser, M., Curs de limbă latină, Casa Editorială Demiurg Plus, Iași, 2007.
6. Felecan, Nicolae, Ghid practic pentru predarea și învățarea limbii latine, Baia Mare, Editura Umbria, 1994.
7. Giurgiu, Ecaterina, Fischer, I., *Limba latină. Manual pentru clasa a IX-a*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 2004.
8. Granobs, Roland, Reinsbach, Jürgen, *Limba latină. Gramatică*, București, Editura All, 2002.
9. Ionaș, A., *Limba latină. Manual pentru studenții ciclului I și II*, Chișinău. 2007.
10. Matei, Virgil, Gramatica limbii latine, Editura Scripta, Bucuresti, 1994
11. Munteanu, Eugen, Munteanu, Lucia-Gabriela, Aeterna latinitas. Mică enciclopedie a gândirii europene în expresie latină, Iași, Editura Polirom, 1996
12. Parlog, Maria, Gramatica limbii latine, Editura All, 2001
13. Slusanschi, Dan, Sintaxa limbii latine, Editura Univerisitatii din Bucuresti, 1984
14. Tătar, Vasile, Gramatica elementară a limbii latine. Dicționar latin-român, București, Editura Corint, 1998.